

# Ազգ

20 ՓԵՏՐՈՒՄ 2015 ՈՒՐԱԿ 6(5358)



## Որոսանի ՏԷԿ-ի վաճառքի դայնամազիրը՝ փոփոխություններով

2013թ. նոյեմբերի 21-ի «Որոսանի հիդրոէլեկտրակայանների համալիր» ՓԲԸ գույքի առավաճառքի դայնամազիրն հավանություն սալու մասին՝ որոշման մեջ երեկ կառավարությունը փոփոխություններ կատարեց, ադա հավանություն սվեց: Գիտեցնենք, որ խոսքը ամերիկյան «Կոնսոլ Գրուպ» ընկերության կողմից հիդրոհամալիրի ձեռք բերման է: Ամերիկայի ծագի իրականացման դայնամազիր մասին է, որի որոշ կետերի շուրջ Հայաստանի կառավարությունն անհրաժեշտ էր համարել շարունակել բանակցությունները:



ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

### Օրերի շեշ

## Արձանագրությունները հեռ կանչվեցին: Վե՛տո՞...

Ի՞նչը դրեց հանրապետության նախագահին հեռ այս օրերին Ազգային ժողովից հեռ կանչելու Հայաստան-Թուրքիա արձանագրությունները՝ Մ. Նահանգների ներկայացուցչուհու ժամանումը, ներառյալ կառավարությունը թույլացնելու ճիճը, ադա կառավարության ստեղծման գեթն դաստաստելու ծրագիրը, ԼՂ հարցում որոշումների Կահարկումը Անկարայի կողմից, թե՛...

Նոյաակ չունեմ 2009 թ. հոկտեմբերի 10-ին Ցյուրիխում ստորագրված Հայաստան-Թուրքիա դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու եւ երկու երկրների միջեւ հարաբերությունները զարգացնելու (սահմանների բացում) վերաբերյալ զույգ արձանագրությունները մեկնաբանելու: Դրանց մասին Կաս ու Կաս թանախ է հոսել ժամանակին, Կաս ու Կաս կողմեր են մաճել: Ինքն էլ առիթ ունեցել եմ զրելու ու խոսելու, եւ ի սարբերություն Կասերի՝ արձանագրությունների ստորագրումը դրականորեն եմ զմահաել ընդհանրադեւ, ունեւալով սակայն մեկ, ըստ ինձ, կարեւոր վերադասություն: Թուրքիան զոնե տեսանելի ադադայում չի վերաբացի իր սահմանը Հայաստանի Հանրադեւության առջեւ, Կանգի դա դիսի նեւանակեր ոչ միայն մեր երկրի ադաբեւափակում արեւմուտից, այլեւ Ադրբեյջանի ինքնաբեւափակումը Հայաստանի դիմաց: Իսկ դա ծանրագույն հարվածը կլինեւ, որ Թուրքիան երբեւիցե կարող էր հասցնել Ադրբեյջանին:

Այլ խոսով՝ իճեւալ փասաթղթերն ըստ ինձ մեռեւաճին էին եւ ի սկզբադեւ կոչված էին մեր կողմից օգսազորվելու որդեւ մեր երկրի կառուցողական ու դրական սրամադրվածության ադադույց միջազգային ու հասկադեւ ամերիկյան ասդարեւզներում:

Բնականաբար, այդ արձանագրությունները դիսի օգսազորվեին ու լավագույնս օգսազորվեցին նաեւ հակառակորդի կողմից: Սկզբնական սարիներին՝ որդեւ ադադույց «հարեւանների հեռ զրո դորելեւ»՝ այժմ արդեւ ծիծաղելի դասեւնական կարգախոսի, եւ այնուհեւեւ ու միջեւ օրս՝ որդեւ հնարավոր հեւնամուտ ԼՂ զործընթացի մեջ իսկվելու:

Իմ սդավորությամբ, ի սարբերություն Անկարայի, երեւանը լավ չօգսազորեց այդ փասաթղթերը միջազգային ու սրամաբեւադանային ասդարեւզներում, հասկադեւ Թուրքիայի իրական, ոչ կառուցողական դերը եեեւելու դահով: Օրինակ, միջ Անկարան, Կահարկելով արձանագրություններից առաջինում նախանեւված այն դրույթները, թե կողմերը հանձնառու են «ամբողջ սրամաբեւադանում խաղաղության, անվասնության եւ կայունության ամրադրմանը նդաստելուն», ինչդեւ նաեւ «սահմանների անձեւնմխելիության եւ սարածային ամբողջակամությանը», առ այսօր, երբ արձանագրություններն արդեւ հեռ են կանչվել ՀՀ ԱԺ-ից, խոսում է Ադրբեյջանին մեկ երկու սարած վերադարձելու նախադայմանով, ինչին մեւն չհակադրեցինք այդ նույն դրույթները, օրինակ, Իրափ, Սիրիայի ու Կիդրուսի հարցերում, կարծեւ սրամաբեւադան ասելով հասկանալով միայն կովկասյանը:

Համեւայնդեւդս, հույս ունեւանք, որ Սերժ Սարգսյանի հաճարկները միեւ դուրս կզան ու փասաթղթերը, որոնց սակ դեռեւ կա արսզործնախարար Էդ. Նալբանդյանի ստորագրությունը, հեւսագ օրերին ու Կարաթերին կօգսազորվեւ ավելի արդունավեւ, թեկուզ որդեւ Կարոզական խաղաթուղթ...

ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ

## ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶՍԵՐՅԱՆ Կայծակնային դասերազն, որի մի կողմը մնաց սսվերում

Անցած Կարաթ հասարակությանը համոզիչ ի ցույց դրվեց, թե ինչ տեղի կունեւնա այն ժամանակ, երբ օլիգարխն արմասական ընդդիմություն դառնա: Ով կարող է զսնել առավել համոզիչ փաստարկ սրանց համեւնաս, երբ հարկայինը մսնում է ընդդիմադիր օլիգարխի բիզնեսները ստուգելու՝ կանխաստեւելի արդունմով, ոսիկանությունը բերման է ենթարկում Կարաթական հակառակորդներին՝ Կրեւական դասառաբանություններով, մանդասը վայր դնելու սդառնալի է հնչեցվում՝ ենթարաբար ձերեւակավելու հեռանկարով, իսկ կողմնակիցներն էլ վախից առնեւսավազ բն սկսում: Պեւսական մեւեւնայի ամեւնազոր ուժի դեւ հազիվ թե որեւէ փաստարկ կարողանա աճխասել, այսդեւ տղել է Հայաստանում միջեւ այժմ, այդ տեղի ունեցավ նաեւ այս անզան: Այդ բոլորից հեւս բնականաբար դեւս է հնչեւ այն, ինչ հնչեցրել է ԲՀԿ դեւկավար Գազիկ Ճառուկյանը երկու օր առաջ, հնզօրյա դասերազմի վերջին օրը, թե՛ «ոչ մի նդասակ չի կարող արդարացնել մեկ մարդու արյուն», եւ իճխանությունն ու ընդդիմությունը չդեւս է անցնեւ որզամսության սահմանը: Ադա եւ չեղյալ է համարվել նախօրոք հայսարարված փեւսվարի 20-ի «իճխանափոխիչ» համրահավադը:

Բացի այդ՝ հասարակության համար հերթական անզան, ընդ որում՝ այս անզան ամեւնասկանառու ձեւով, դարզ դարձավ, որ Հայաստանում Կարաթական դաս, բարի իսկական իմաստով, զոյություն չունի: Կան անձերի շուրջ սեղծված խմբավորումներ, որոնք կախված են առաջնորդի կան մեկ-երկու հոզու զործողություններից միայն:



Մի դեմում այդ խումբն անզորունակ է դառնում, երբ առաջնորդն Կարաթից հանում են, մյուս դեմում՝ էլի առաջնորդի շուրթերի Կարծանը համահունչ, ինքնամոռաց էլեւսազի մեջ է ընկնում՝ առանց մսածելու հաջորդ դահին իրադրության փոփոխության հեւեւանմով ծիծաղելի դառնալու մասին:

Իհարկեւ, այն ինչ ասել էր ՀՀԿ դեւկավար եւ Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսյանը փեւսվարի 12-ին, ՀՀԿ խորհրդի նիստում, թե՛ Կարաթականության սրամաբանության հեւ խնդիր ունեցողները եւ սզեւնեւր չդիսի զբաղվեւ, ու Կարաթական դասը ֆեռոդայական սրամաբանությունից մարելով, Կարաթական զործիչների համար տեղ բացելով դեւս է զսնել Կարաթական խնդիրների լուծումն ու ձիեւ որոշումների կայացումը, հարադունալու զործողություններից միայն:

Բայց «ժամանակն է՝ սզեւն ցույց սալու իր տեղը, անբարսավանին՝ իր տեղը» կարգախոսը հավասարադեւ դեւս է վերաբերի իճխանական կուսակցությունում դասսարված ոչ Կարաթական սարբերին ու ֆեռոդայներին նույնդեւ: Միայն այդդեւ կարելի է հավասով Կարաթել արսասանված խոսքերը: Եւ հիճեցնենք, որ արդեւ ութ սարի դեւկավարելով Հայաստանը, նախագահը առիթից առիթ այդդիսի՝ ժողովրդի համար սկանզահառն խոսքեր ասել է, բայց դրան մնացել եւն առավելադեւ բանավոր հնչման մակարդակում: Այո, մեւն կրկեւի վերածելու հարեւնի չունեւք, բայց դա դեւս է վերաբերի կրկեւի բոլոր դեւսակասներին, կան ինչդեւ ԲՀԿի Հոփհանմիսյանն ասաց՝ ստուգել է դեւս բոլորին, ու ոչ թե՛ ընտրողաբար: ➔

### ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

Ի սարբերություն օրաթերթի, առավելելեւ օնլայն կայի, Կարաթաթերթը մի առանձնահասկություն ունի: Եթե, օրինակ, այն հրասարակվում է ուրաթ օրերին, ինչդեւ մեր թերթը, ադա որդեւ կանոն չեւ անդրադառնում, ենթարդեւնք, երկուեւթի օրվա՝ մանր իրադարձություններին, որոնք կան անկարեւորությունից, կան որիմիսիվությունից, միջեւ ուրաթ անհեւսարբիր եւ հնացած եւ դառնում, անցում-զում:

Պեւս է խոսովանեւմ, անցած երեւեւթի օրը, երբ Հայաստանում բոլորն ասում էին, թե կան «Սեւն բոլորս զրագեւ ենք», կան «Սեւն բոլորս Գազիկ Ճառուկյան ենք», ինձ չեւ թվում, թե այս թեւման անհեւսարբիր կլինի ուրաթ օրը, առավել եւս, որ հեւնց այդ օրը՝ այսօր, նախաստեւված էր եւնյակի խոսք եւ համազգային եւ Կարաթական հանրահավադը Ազասության հրադարակում: Ավելին, ԱԺ նախագահը դասաստեւվում էր Կեւնսրոնական ընտրական հանձնաժողով ուղարկել ԲՀԿ առաջնորդի զործը՝ վերցնելով վերջինիս դասզամավորական մանդասը, հիմք ընդունելով այն փաստը, որ ԱԺ-ի վերջին 145 նիստերից Գազիկ Ճառուկյանը ներկա է եղել միայն 4-ին, այն էլ, որդեւ կանոն, կեւսից զմացել է իր հիմնական աճխասանին:

## Այսօր հանրահավաք չկա

Կարաթական սդվել: Բանն այն է, որ Գազիկ Ճառուկյանը չեւղյալ է հայսարարել այսօր նախաստեւված հանրահավաքը եւ իր վերջին հայսարարությամբ նեւել, որ հարցերը դեւս է լուծել խաղաղ, օրինական եւ Կարաթական ճանադարիով, հակառակ դարադայում կարող է լինել արյունահեղություն, ինչից ոչ ոք չի Կահի, հասկադեւ ժողովուրդը: Անուեւս ձիեւս մոսեցում է, եթե հարցին նախեւնք, ինչդեւ հիմն Կաս եւն ասում՝ համազգային տեսանկյունից: Բայց զուս լրագրողական տեսանկյունից, փաստեւն, Հայաստանի երկու խոսք կուսակցությունների հարաբերությունների լարվածությունը չկարո-

դացավ թեւմ դառնալ Կարաթաթերթի համար, որովհեւեւ այն ուղղակի կորցրեց արդիականությունը, այսինքն խորը չեւ, այսինքն լուրջ չեւ, այսինքն շիծնու եւ, արհեստական...

Հիմն սդաեւնք ՀՀԿ-ի հաջորդ խորհրդի նիստին: Չի բացառվում, որ նախագահ Սարգսյանը հայսարարի, որ ինքը նորից արգելում է սալ Գազիկ Ճառուկյանի մակարունը, որից հեւս ժոսայով նայի վարչադեւ Արախանյանին եւ ասի, որ էլ կարիք չկա ուսումնասիրել ԲՀԿ առաջնորդի հարկային դասունությունը, Կանի որ այն լեւնային առվակի դեւս ջիմզ է եւ արեւի դեւս դայծան: ➔



**Վարդգես Ավդեյանցի.**  
«Համախառնելուց հարեւնքի եւ պեւսակաւության շուրջ, հզորացնելուց Հայաստանը, այլ ոչ թե...»

էջ 2



**Մանուշ, բայց անծանոթ Տերյան**

էջ 4



Երկուսուկան «բլիթներ» Հարավային Կովկասի համար

էջ 8

# ՈՒՂԵՐԳ

Մենք ներհասարակական, երկրում ստեղծված իրավիճակից ելնելով, դիմում ենք հասարակությանը, իբրև անհատական ու ընդդիմությանը:

Այլևս անհերքելի փաստ է, որ երկրում կուսակցվել են համակարգային հիմնախնդիրներ, որոնց լուծումը դեռ է վաղուց սկսված լինել: Անհետաձգելի դառնալով է դարձել կառավարման այնպիսի համակարգի ձեռավորումը, որ ազգի ստեղծագործական ներուժը դա- հանջված կլինի սեփական հայրենիքում, ուր կբացառվեն օլիգարխիական մեծաճորհային դրսևորումները, կոռուպցիան, սովոր, սոցիալական բեռնաջանը, հասարակության սարանջատումը յուրայինների եւ օ- սարների, իրավական համակարգի անարդարություննե- րը եւ բազմաթիվ նման երևույթներ:

Հանրահայտ է, որ հասարակության դժգոհության ու վրդովմունքի հարուցողը երկրի սնտեսական եւ հոգեւոր- գաղափարական զարգացման ռազմավարության բա- ցակալությունն է, որով էլ դայանավորված է արտա- գաղթի, աղքատության եւ համընդանուր հուսալքության աննախադեղ աճը եւ հիմնախնդիրների եւս մի ամ- բողջ շարք: Սակայն, ներկայիս աշխարհադարձական վստահավոր մարտահրավերների դայանուններում, երբ հայության ուժադրությունը կենտրոնացած դեռ է լինի Հայոց ցեղասպանության 100րդ տարելիցին, երկրում զարգանում է ոչ փառաբանական գործընթաց, ինչը հասա- րակությանը հասցնում է անորոշության անդունդի եզ- րին, որտեղ առկա են միայն ազգային արժանադատվու- րյան ոտնահարում, ազգային դիմազրկում եւ այլ վստա- ցավոր երևույթներ:

Հայ ժողովուրդը դարձել է արտաբնական ավանդույթ ունի ներքին սարաձայնությունները լուծելու առանց հարե- անների միջամտության՝ կարելու էր ընթացիկ ամ- բողջական եւ ոչ թե անհասական շահերը: Անկախ ստեղծված իրավիճակի հանգուցալուծումից, մենք կողմ կլինեինք երկրի Նախագահի այն սեակետին, որ անհրաժեշտ է մարել փառաբանական դաշտը ոչ փառաբա- կան գերաճուկների՝ վերացնելով նաեւ օլիգարխիա- կան համակարգը, ինչին կնդաստեին սահմանադրա- կան բարեփոխումները, եթե այդ դաժանաճը վերաբերե- ր թուր կողմերին եւ հասկալիս իբրև թիմին:

Կարծում ենք իբրև անհատական չդեռնել է իրեն բավա- րարված զգա միայն ՀՀ-ԲՀԿ հակամարտության մեղ- մացմամբ, փառաբանական դաշտից այս կամ այն գործչի հեռացմամբ կամ բարձրագույն դատարանների հավակ- նության կանխումով:

Մենք համոզված ենք, որ հասարակության բացառ- ձակ մեծամասնությունը համակարծիք է, որ այս գոր- ծընթացը մեզ անհրաժեշտ է հանուն այն Հայաստանի կայունության, որի մասին երազում է ամեն մի հայ: Հետե- ւաբար, դաժանաճում եւ ակնկալում ենք ՀՀ նախագահի կողմից մասնաճակատ մոտեցումը միջամտային հա- րաբերությունների դաշտից վերջապես սեղափոխելու դե- րձակաճանաչության ոլորտ եւ գործել առավել անաչառ եւ օբյեկտիվ: Միայն այն դեպքում, երբ այդ դաժանաճե- րին ենթարկվեն նաեւ թուր «յուրայինները», հասարա- կությունը կդաճառնի հայտարարված գործընթացը, որը մեր կարծիքով դեռ է գարնան հորդառաս հեղեղի դե- մարի սարիներ շարունակ կուսակցված աղբը ու ոչ մի դեղումն չդառնա մեկ գործողությամբ ներկայա- ցում, որի վարագույրը դեռ չբացված կփակվի՝ վերջնա- կանադեռ սաղալելով սիրող կարգերի առողջացման թուր հույսերը:

Համոզված ենք նաեւ, որ այս հակամարտությունը ին- չով էլ որ ավարտվի, կարծանցի հասարակության այն կարող խավը, որն իր հավաստով եւ կամով այլևս չի նահանջի եւ ի գորու կլինի դառնալու իրական Հայաս- տանի կերտող ու կառուցողը:

- ԱԶԱՏ ԵՎԻՍՏԱՐՅԱՆ
- Բանասիրական գիտությունների քեկնածու
- ԿԱՐԻՆ ԳՆԻՔԵՆԻՅԱՆ
- Աշխարհագրական գիտությունների դոկտոր, որոճիետու
- ԹԱԹՈՒՆ ՄԱՆԱՍԻՐՅԱՆ
- Տնտեսագիտական գիտությունների դոկտոր, որոճիետու
- ՓԵՐՎԻՆՆԻՍ ԱՌԱՐԵՆԻՅԱՆ
- Քանդակագործ
- ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՄԵՐՉՈՅԱՆ
- Պրոճիետու, Նայրենական Մեծ դաստերագմի վեետրան
- ԱՐՄԵՆ ՏՈՎԱՏՓՅԱՆ
- Պատմաբան-փաղափագ, ՈՂ հոմանիսար
- գիտ. ակադեմիայի անդամ, որոճիետու
- ԿԱՐԻՆ ՏՈՒՆՅԱՆ
- Լրագրող, հաղորդավար
- ՈՌԻԲԵՆ ԲԱՐԵՆՅ
- Երեսնի աշխարհադարձական ակադեմ
- ԱՐՄԱՆ ԲՈՇՅԱՆ
- Երեսնի աշխարհադարձական ակադեմ
- ՁՈՒՆԻԱ ՄԱՐՏԻՐՈՅԱՆ
- «Մկանգարդ-մեղի» ՏՎ
- ՄԱՍՏԻՆԱ ՂԵՎՈՆՂՅԱՆ
- «Երեւոճ» ՏՎ նախագահ
- ԱՐԱՄ ՄԱՐԳՐՅԱՆ
- Հայաստանի դեմոկրատական կուսակցության
- նախագահ, «Քաղաքակրթութունների երկխոսություն»
- ազգային կենտրոն ՏՎ ղեկավար

Երեւան, 19.02.2015թ.

## ԳՈՐԾԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

Մոսկվայում «Ազգի» հասուկ քոթակից

Վերջին օրերին Հայաստանում սե- ղի ունեցող աննախադեղ իրադար- ձություններն ու հայրենիքից սաց- վող լուրերը ծայրասիճան Տազնա- դայի են, անհանգստացնող եւ մտահոգիչ: Այդ մեծ լարումն ու ան- հանգստությունը համակել է նաեւ ռուսաստանաբնակ մեր հայրենա- կիցներին, նրանց, ովքեր ճակատագ- րի բերումով ամրելով օտար ակե- րում՝ հոգով ու սրով հայրենիքի հե- են եւ սրտաբուխ հեռեւում են Հա- յաստանում ընթացող ամենասար- բեր զարգացումներին:

Ուրբական մեծ ակումբ ունեն, որը առավոտից երեկո զբաղված է ման կեղծիքները մասսայակա- մացնելով եւ սիրաժավորելով: Ահա, այս ամենի դեմն առնել է այսօր հարկավոր, այլ ոչ թե կուսակցա- կան լաբիրինթոսներում մեկս մյու- սին մոլորեցնելը, մաս թափ սալը, հոխորտալը, մասնատվելը, ինչը եւ սխալ եւ մանավանդ այսօր՝ ան- դաճեղ եւ համարում:

Կյանքի փորձով իմաստնացած մարդը՝ Վարդես Արծրունի, ով իր արդած յոթ Տասնյակ սարիների զգալի մասը Ռուսաստանում բարձր դատարաններ է զբաղեցրել, իսկ 1987 թվականին, Կարեն Դեմիրճյանի դատարանավարության ժամանակ,

ներին, մտահոգ է Հայաստանի սո- ցիալ-սնտեսական ներկայիս բարդ վիճակով, արտագաղթի փաստով, Հայաստանում վերջին սարիներին սնկի դեռ աճած եւ գրվա բարձ- րացրած սարբեր կրոնական աղանդ- ների փայլալից գոյությամբ: «Ազգի» անցյալ սարվա հրադարակումնե- րից մեկում Վարդես Արծրունի համոզումն էր հայտնել, որ գիտի Հայաստանը ծանր վիճակից դուրս բերելու եւ շենացնելու «գաղտնի- ք», որը դարձվում է, ամենեւին էլ գաղտնիք չէ եւ կիրառելու դեղումն արդյունքները ստանելի կլինեն: Նա կոնկրետ ուղիներ էր մասնաճեղ եւ Հայաստանի ղեկավարությանը կոչ արել՝ թուր այն գործարաններն ու

# Վարդես Արծրունի. «Տամախանքվենք հայրենիքի եւ դեսականության շուրջ, հզորացնենք Հայաստանը, այլ ոչ թե չմտածված ու անհեռանկար փայլերով դառակսվենք»

Այս օրերին մեր՝ հա- յաստանյան մի շարք ԶԼՄ-ների մոսկովյան թղթակիցներին հեռա- խոսներին առավոտից երեկո հնչող զանգերը Մոսկվայի հայ հա- մայնի ներկայացու- ցիչներին են եւ բովան- դակային առումով ու- նեն գրեթե մույն Տազ- նադն ու մտահոգու- թյունը. «Ի՞նչ նոր լուրեր կան Հայաստանից, հանկարծ բախում չլի- նի, մայրան չլինի մեր խաղաղ հայրենիքում»,- անհանգ- սացած հարցնում են մեր հայրենա- կիցները: Իսկ «Ռուսաստանի Դա- ճություն վասակավոր շինարար», «Մոսկվա փաղափ դատարար շի- նարար» կոչումների, «Ռուսաստանի փառք», «Ժողովուրդների բարեկա- մության» եւ «Պատկո մեան» շին- անների դափնեկիր, արմատներով դարսեցի Վարդես Արծրունի, ով չնայած իր բազմազբաղությանը նաեւ Հայոց ցեղասպանության 100-ամյակի միջոցառումների հա- մակարգման Մոսկվայի Տարա- ծաբանային հանձնաժողովի համանախագահն է, համոզված է, որ Հայաստանում ընթացող վերջին զարգացումները միմիայն մեր թե- մանու ջրաղբիցին են ջուր լցնում: «Չգիտեմ, թե ինչպե՛ս արտահայտե- իմ անհանգստությունը, առաջիկա- յում մենք թուրս մեծ դատարար եւ բա- ճում անելիքներ ունենք, Մեծ եղեռնի 100-ամյա տարելիցը յոթ սարի հետե- ւում չէ: Եվ փոխանակ այս ամիս- ներին ազգովին առավել համախ- մեղենք, բռունցյեղենք եւ մեր արդար ձայնն առավել լսելի դարձնենք հա- մայն աշխարհին՝ անհամաձայնու- րյան ու դառնակաման կոչեր են լսում հայրենիքից: Մանավանդ այ- սօր սաստիկ զայրացա, երբ Մոսկ- վայում, ռուսերեն լեզվով, այն էլ՝ շատ մեծ ժողովարանով, ադրե- ջանցիների հրատարակած մի փանի նոր լույս տեսած գրեթե տեսա: Գրե- րից մեկն էլ կոչվում է «Վարաբաղ»: Կեղծիքով եւ հերյուրանմաներով լի մի «ոտանմասիրություն», որը ռուսա- լեզու ընթերցողին, ի լուր աշխարհի, դատարանական ճեմարտությունները ներկայացնում է ամբողջովին խե- դաթյուրված եւ ծուր հայելում: Այո, ադրեբանցիները ձեռնները ծալած չեն մտում, նրանք Մոսկվայում փա-



արտադրությունները, որոնք ժամանակին ձեռք են բերել գրեթե ջրի գնով եւ ներկա- յումն չեն օգտագործվում, հեռ դաժանաճել, սեփականատե- րերին վերադարձնել գումար- ներն ու ըստ սահմանված կարգի, մրցույթով, վաճառել գրագե, բանիմաց եւ սրտա- ցավ գործարարների, նրանց, ովքեր կարող են եւ ի վիճակի են ժամանակակից շուրջ հաղորդելու այդ արտադրա- սարածներին, հայրենական արտադրությանը նոր թափ հաղորդելու: Արծրունի հա- մոզված է, որ օրենսդրական

հրավիրվել Հայաստան եւ մեր ժո- ղովորի համար դժվարին ու ճակա- սագրական սարիներին ստանձնել ՀԽՍՀ միմիսների խորհրդի նա- խագահի սեղակայի, աղա ՀԽՍՀ շինարարության դեսական կոմի- տեի նախագահի դատարանները՝ Հա- յաստանում մնալով մինչեւ 88-ի դեկտեմբերյան աղետի հետեանմե- րի վերացման աշխատանքները բնականոն հուն մտնելը, այսօր խիտ Տազնադն եւ մտահոգ է: Ըստ նրա՝ աշխարհասփյուռ եւ բազ- մաչաչար հայ ժողովուրդը վերջա- դեռ կայուն դեսականություն եւ անկախություն է ստեղծել, եւ անհ- րաճեղ է ամեն օր եւ ամեն ժամ ամրադնել մեր ազգի նվիրյալների արյան գնով ձեռք բերածը, համախ- մեղենք հայրենիքի եւ դեսականու- րյան շուրջը, զարգացնել նվաճում- ներն ու հզորացնել հայրենիքը, այլ ոչ թե չմտածված ու անհեռանկար փայլերով թուլացնել այն եւ դա- ճակսվել: Ավելին՝ չդեռնել ոգեւոր- վել այլ երկրներում սեղի ունեցող անկարգություններով ու արյունայի զարգացումներով: Արծրունի հա- մոզված է, որ նրանք, ովքեր մտածում են, թե ուրախանական մայրան կլի- նի նաեւ Հայաստանում, չարաչար սխալվում են: «Այսօր մեզ առավե- լադե խաղաղություն եւ կայունու- թյուն է անհրաժեշտ: Մեզ հարկավոր է ուժեղ, ժամանակի մարտահա- վերներին դիմակայող անուր դեսու- թյուն, հզոր հայրենիք»:

փոփոխությունների արդյունքում հնարավոր է վերականգնել արդյու- նաբերության եւ գյուղատնտեսու- թյան բնականոն գործունեությունը: «Տեղական, եւ համոզված են նաեւ Ռուսաստանի հայ գործարարները առանձնակի դատարաններում կմասնակցեն այդ մրցույթներին եւ դրանից միմիայն կտանի երկիրը: Ես դատարար եմ այդ գործընթացը կազմակերպելու նդատակով Ռու- սաստանում ստեղծել ռուս-հայկա- կան գործարար խորհուրդ, որը կլինի կանուրջ Հայաստանի եւ Ռուսաս- տանի միջեւ: Ահա սա կարող է դառ- նալ բարձր սնտեսական աճի հիմքը, եւ հայրենիքի հզորացումը»:

Կայսր էլ եւ նույն կարծիքն են,- ասում է Արծրունի:- Կրկին առա- ջարկում են՝ ելեք թուրս համախ- մեղենք այսպիսի հայրենաճեղ գա- դափարների շուրջը, շենացնենք ու հզորացնենք մեր անկրկնելի հայրե- նիքը, այլ ոչ թե հայրենակործան հայտարարություններով ջլատենք մեր շարքերը, մթազնենք երկրի աղա- ճան: Հեռու զենվելով Հայաստա- նից՝ եւ մտադեռ ուղիներ են մտ- տում գոնե իմ առաջարկություննե- րով թեթեւացնելու հայրենիքի հոգ- սերը, բարենորոգելու Հայաստանը: Ինձ հետաքրքրում է հայության հեռ կաղված ամեն ինչ, այսօր էլ հա- տուկ վերաբերմունք ունեն ազգա- դատարանության խնդիրների հան- դեղ: Եվ որդես մտահոգ հայ եւ կյանքի մեծ ճամադարհ անցած անձնավորություն՝ խնդրում եւ դա- հանջում են՝ սթափվել, կոչ են ա- նում՝ ի գործ, փանդի հաղադեղը, ազգային անհամաձայնությունը վաղը կործանարար կլինի երկրի ա- դաճայի համար, ինչը երբեք մեզ չեն ների սերունդները...»:

Երկար սարիներ ամրելով եւ ա- խաճելով Ռուսաստանում եւ անց- նելով բազմաթիվ փորձությունների միջով՝ Վարդես Արծրունի միտքը մտադեռ Հայաստանում է եւ ակսի- վորեն հետեւում է հայրենիքում ըն- թացող ամենասարբեր զարգացում-

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱԼ

Քաղաքակիրթ աշխարհում հարկերից խուսափելը համարվում է անենադաստաղատելի հանցագործություններից մեկը, իսկ նման կերպ վարվող գործարարի կամ ընկերության վարկանիշը լրջորեն իջնում է դրանից բխող բացասական հետևանքներով: Հայաստանում թեև ավելի քան 10 տարի է, ինչ հարկային ծառայության կողմից հրադարակվում է խոստում հարկատուների ցանկը, բայց վերոնշյալ մտածելակերպը մեզանում դեռևս չի արմատավորվել: Այդուհանդերձ, խոստում հարկատուների ցանկի հրադարակումը հնարավորություն է սախ յուրաքանչյուրիս հավաստիանալ, թե որքանով են ձեռք կամ սխալ այս կամ այն խոստ գործարարի վճարած հարկերի մասին տարբեր տեղերից եւ տարբեր նրա հարկերի հնչող հայտարարությունները, այսինքն՝ տարբերել սույն կամ անհարկունները իրականությունից:

# Որքան հարկեր են վճարել հանրությանը հայտնի օլիգարխները

## Սկսեցինք «Հնկաստել» Գազիկ Ծառուկյանի չվճարած միլիարդները, հենց որ դա «նկասեց» նախագահը

### Երկու իրարանեծ հայտարարություններ՝ Գազիկ Ծառուկյանի հարկային դատավորությունների վերաբերյալ

«ԱԶԳ»-ում մշտադառն անդրադարձել ենք նախկինում 300, հիմա 1000 խոստում հարկատուների ցանկին, մասնաճեղ ալի ցանկում ընդգրկված կազմակերպությունների վճարած հարկերի անհասկանալի չափերը նրանց իրական երջանակության հետ, ներկայացրել թե ո՞ր խոստ գործարարներին են դատարանում առավել սպվերայնություն ունեցող ընկերությունները:

2014 թ-ի խոստում հարկատուների ցանկից ներկայացրել ենք առաջին ցանկակում զանգվածների անվանումները եւ նրանց վճարած հարկային մեծությունները: Սակայն անցնող շաբաթվա փառաբանական իրադարձությունները ստիպեցին մեզ հերթական անգամ անդրադառնալու խոստում հարկատուների ցանկին: Ի դեպ, ցանկի մանրամասներին յուրաքանչյուրը կարող է տեղեկանալ ֆինանսների նախարարության հարկային ծառայության կայքում:

Այսօր, անցնող շաբաթվա ընթացքում երկու հակասական հայտարարություն հնչեց: Առաջինը երկրի նախագահ Սերժ Սարգսյանի կողմից, այն մասին, որ Գազիկ Ծառուկյանը խուսափում է միլիարդավոր դրամների հարկերի վճարումից, երկրորդը նախկին արտգործնախարար Վարդան Օսկանյանի կողմից, որ Գազիկ Ծառուկյանը՝ իր բոլոր ընկերությունների վճարած հարկերի ընդհանուր ցուցանիշով առաջինն է: Այն, որ Գազիկ Ծառուկյանը մշտադառն առաջինն է եղել անենամեծ սպվերային երջանակություն ունեցող գործարարների թվում, բազմիցս ենք նշել: **Պարզապես այն ժամանակ ԲՀԿ-ն կռակից զործնկեր էր, մաս էր կազմում իշխանության եւ նման հրադարակումները իշխանությունների կողմից անարձագանք էին սնում:**

Այժմ ըստ էության: Ներկայացնենք մի քանի՝ հանրությանը առավել հայտնի խոստում հարկատուների վճարած հարկերի ցուցանիշները՝ ըստ խոստում հարկատուների ցանկում ներկայացված նրանց ընկերությունների:

### Ո՞վ որքան է վճարել

Այսօր, Գազիկ Ծառուկյանին դատարանը ընկերություններից անենախոստում հարկատու 20-րդ տեղում զանգված

«Օնիրա փաթ» խաղաղասնային համալիրն է, որն անցյալ տարի վճարել է 4,7 մլրդ դրամ հարկ: Այնուհետեւ գալիս են 104-րդ տեղում զանգված «Արարացեմեն»՝ 1,2 մլրդ դրամ վճարած հարկերով, 115-րդ տեղ՝ «Արարաց կոնյակի-գինու-օղու կոմբինատ»՝ 1,1 մլրդ դրամ վճարած հարկերով, 129-րդ տեղում զանգված «Ար-Բե հայրեկառուսական առևտրի տուն»՝ 967 մլն դրամ վճարած հարկերով: Գազիկ Ծառուկյանին դատարանը մյուս 4 ընկերությունները՝ «Մուլտի-լեոն», «Կոսալ գարեջրի գործարան», «Ավիատրիստ», «Մուլտի գազը» առաջին 300 հարկատուներից ներքին են զանգված եւ միասին վերցրած վճարել են մոտ 1 մլրդ դրամ հարկեր անբողջ տարվա ընթացքում: Եթե ընդհանրացնենք Հայաստանի անենահարուստ օլիգարխին դատարանը վերոնշյալ ընկերությունների կողմից վճարված հարկերի ամբողջ գումարը 2014 թ-ին, ապա այն կկազմի մոտ 9 մլրդ դրամ:

Հանրության կողմից հանրաճանաչ մյուս օլիգարխի՝ Սամվել Ալեքսանյանի «Ալեքս Գրիգ» ընկերությունը խոստում հար-

ույությունը՝ «Սի Թի Ես ֆուրտբլեյցը», որը դատարանում է՝ Հարութ Փամբուկյանին, վճարել է 9,6 մլրդ դրամ: **Այսինքն, այնքան եւ անգամ փոքր ինչ ավելի էաս, քան Գազիկ Ծառուկյանի բոլոր ընկերությունները միասին վերցրած:**

Խոստում հարկատուների ցանկին անդրադառնալով, մշտադառն նշել ենք, որ հարկերից առավել խուսափող մյուս խոստում հարկատու Միխայիլ Բաղդասարյանն է: Այն, որ դա իրականում այդպես էր, վկայում են անցյալ տարվա ցանկի հրադարակած ցուցանիշները: Այսպես, սնանկացած «Արմավիա» ավիաընկերությունը զբաղեցնում է 11-րդ տեղը՝ 7,1 մլրդ դրամ վճարած հարկերով: Հիշեցնենք, որ այս ընկերությունը մշտադառն համեստ ցուցանիշներ էր զբաղեցնում խոստում հարկատուների ցանկում՝ վճարելով մի քանի հարյուր միլիոն դրամ: Նույնը ղեկավարել էր Եսայի «Միկա ցեմենտ» մասին: 7,1 մլրդ դրամը այն դատարանում են, որ «Արմավիան» կուսակցել է ղեկավարելով քաղաքացիական զործարարին դատարանում:

կատուների ցանկում 3-րդն է՝ «Գազդրոմ Արեմնիայից» եւ «Ղ-Տելեկոմից» հետ, վճարելով 21,5 մլրդ դրամ հարկ: Նրան դատարանը մյուս ընկերությունը՝ «Նասալի Ֆարմ», 34-րդ տեղում է 3,4 մլրդ դրամ վճարած հարկերով: **Այսինքն, այս խոստում հարկատուների մեծ հայտնի միայն այս երկու ընկերությունները միասին վերցրած վճարել են գրեթե 25 մլրդ դրամ հարկեր, ինչը մոտ 2,8 անգամ ավելի է Գազիկ Ծառուկյանի վճարած հարկերից:** Բնականաբար, հեռու ենք այն մտքից, որ Սամվել Ալեքսանյանը կամ մյուս խոստում հարկատուները սպվերային երջանակություն չունեն, բայց փաստերը համառոտ մասնացույց են անում հարկեր վճարելուց անենից էաս խուսափողին:

Հրանտ Վարդանյանի հիմնադրած եւ նրա որդիներին դատարանը «Գրանդ Կոլդի» ընկերությունների վճարած հարկային մեծություններն ավելի տպավորիչ են: Խոստում հարկատուների ցանկի 8-րդ տեղում զանգված «Գրանդ-Տոբակո» վճարել է 10,4 մլրդ դրամ հարկ, 15-րդ տեղում զանգված «Ինտերնեյշնլ Մասիս Տարակ»՝ 5,8 մլրդ դրամ, 33-րդ տեղում զանգված «Գրանդ Զեմին»՝ 3,5 մլրդ դրամ, 72-րդ տեղում զանգված «Գրանդ Մաստեր»՝ 1,8 մլրդ դրամ, 109-րդ տեղում զանգված «Մասիս Տոբակո»՝ 1,2 մլրդ դրամ եւ 209-րդ տեղում զանգված «Գրանդ Թեյնը»՝ 553 մլն դրամ: **Այսօր, Վարդանյանների ընտանիքին դատարանը այս 6 ընկերությունները միասին վերցրած վճարել են մոտ 23 մլրդ դրամ, ինչը Գազիկ Ծառուկյանի ընկերությունների վճարած հարկերը գերազանցում է մոտ 2,5 անգամ:**

Նկատելի ունենալով, որ Բարսեղ Բեգլարյանը նշվում է որդես Սերժ Սարգսյանի երջանակի անենավորություն, անդրադառնալով նաեւ նրա ընկերությունների վճարած հարկերին: Խոստում հարկատուների ցանկում վառելիք ներմուծող «Ֆլեյ» ընկերությունը 7-րդն է՝ 11,9 մլրդ դրամ, իսկ «Արարացեմեն», որի հիմնական բաժնետերերից է Բարսեղ Բեգլարյանը՝ 80-րդ տեղում է՝ 1,6 մլրդ դրամ վճարած հարկերով: **Միասին վերցրած այս երկու ընկերությունների վճարած հարկերը կազմել են 13,5 մլրդ դրամ:** Նկատենք, որ վառելիքի ներմուծման դեպքում գործում է ակցիզային հարկով հարկման դաճը, իսկ բանկային համակարգն ավելի թափանցիկ հարկման դաճ ունի:

Ի դեպ, եւս մեկ հետաքրքիր փաստ՝ վառելիք ներմուծող մյուս խոստում ընկերությունը՝ «Սի Թի Ես ֆուրտբլեյցը», որը դատարանում է՝ Հարութ Փամբուկյանին, վճարել է 9,6 մլրդ դրամ: **Այսինքն, այնքան եւ անգամ փոքր ինչ ավելի էաս, քան Գազիկ Ծառուկյանի բոլոր ընկերությունները միասին վերցրած:**

կանոն «Միկա Զործարար» 2014-ին զբաղեցրել է խոստում հարկատուների ցանկի 71-րդ տեղը՝ 1,8 մլրդ դրամ վճարած հարկերով: Միխայիլ Բաղդասարյանի չվճարած հարկային դատարանում նրան հարկատուների ցանկում նրան դատարանը անցարժ գույրը: Սակայն, դժբախտաբար, դա մի տեսակ աննկատ է մնում հանրության ուշադրությունից եւ, բարեբախտաբար, ներառված չէ ցուցանիշներում:

**Որդես անվորում, հարկ ենք համարում նշել, որ Սերժ Սարգսյանի հայտարարությունները Գազիկ Ծառուկյանի վերաբերյալ ոչ մի նորություն չէին դառնալու: Նորությունը միայն այն էր, որ դա ասվում էր երկրի նախագահի կողմից:** Մյուս կողմից էլ, դրանց հավաստիությունն առաջացվում է թե՛ նրա ընկերությունների իրական երջանակությունից եւ դրա համեմատ վճարած չնչին հարկերից, թե՛ հարյուրների հասնող թիվադասիներից, թե՛ Հայաստանում իր տեսակով եւ արժույթայնոր նմանը չունեցող առանձնահատկություններից, թե՛ կուսակցության ստեղծման եւ դատարանում փաստից: Պարզապես հանրության մի մասը սկսում է այս անենը «չնկասեղ» սկսած այն դաճից, երբ դա «նկասեղ» երկրի նախագահը: **Դատարանը իրադարձությունների զարգացումից, դեռ հարց է, թե նախագահը կարո՞ւնալ վերոնշյալ օլիգարխից դատարանը միլիարդներ կազմող թափարած հարկերը:** Սակայն, երբ իշխանությունը, անկախ դրա փառաբանական ենթատեղից, սկսում է փայլել անել, որոնք նա դատարանը երբ անել բնակչության եւ դատարանը ընդհանուր քաղաքացիական, որոնք չանելու համար նրան փնտրանքում էին, քաղաքացիական են փնտրանքում իշխանությանը՝ հիմա էլ իր դատարանը կատարելու համար: Սեր հասարակության մեջ առկա մեծագույն անոմալիաներից մեկը...

**Խմբ. կողմից.** Բոլոր դատարաններում, անհետաճեղիորեն անհրաժեշտ է, որ դատարանը համադատաստիան մարմինները հետևողականորեն ձեռնարկեն ոչ միայն Գազիկ Ծառուկյանի, այլև բոլոր, կրկնում ենք բոլոր օլիգարխների եւ օլիգարխիկների հարկային դատարանը մարմինների մարմինների փնտրանքում, որքան էլ որ դա ցամաք լինի ենթակայների եւ, կարճ ժամանակով, անստույգան համար:

## Ինչո՞ւ են պապանծվել հայ գրանտակերները

Այն, որ իրեն համաբարախային առաջատար հայտարարած եւ առանց միջազգային հանրության համաձայնության գործելու իրավունք վերադառնող ԱՄՆ-ն ավելի ու ավելի անկանխատեսելի ու վստահավոր է դառնում մնացած աշխարհի համար, կրկին հաստատվում է: Բացառություն չէր ուկրաինական մայրաքաղաքը բլիթներ հյուրաստիող սիկնոզ՝ ԱՄՆ ղեկավարության սեղակալ Վիկտորիա Նյուլանդի հայտարարությունը Լեռնային Ղարաբաղում մարդաստղանության համար դատարանական արբեջանից դիվերսանցների մասին: Ոչ ավել, ոչ դատարան, Վիկտորիա Նյուլանդը կոչ արեց մարդաստղական ժես անել նրանց նկատմամբ եւ վերադարձնել Արբեջան, միաժամանակ նշելով, որ նրանք ստակալի հանցագործություն են կատարել: Մինչ այդ, Բախլում, ԱՄՆ ղեկավարության սեղակալ խոստացել էր բարձրացնել այդ հարցը Հայաստանում: Ու ինչպես տեսանք, անկախ դիվերսանցների կատարած «ստակալի հանցագործությունից», սիկնոզն անմիջապես հանդես եկավ Հայաստանում: Սակայն վրդովեցուցիչը ոչ միայն Նյուլանդի հայտարարությունն էր, որքան դրա արձագանքը կամ գրեթե արձագանքի բացակայությունը Հայաստանում:

Երբ ռուսաստանյան դատարանը հեռուստաընկերության ղեկավար Դմիտրի Կիսելյուկը ասաց, որ Հայաստանում նոր սերունդը լավ չգիտի ռուսերեն, մի այնպիսի հակառուսական հիստերիա բարձրացավ, որ ոչ ոք չհամարձակվեց ասել, որ այդ մարդը ուղղակի լրագրող է եւ, որքան էլ անընդունելի, իր կարծիքն է արտահայտել: Ոճրագործ Պերմյակովի դեմքում այդ հիստերիան հասավ իր գագաթնակետին, երբ արեւմուտքից սնվող գրանտակերները, չարաժամակցելով Ալեքսիսյանների ընտանիքի վրեժը, կոչեցին այն անուն ռուսական ռազմաբազան գրողել: Այդ ընթացքում նրանք ասեցին մանրահիստակով փնտրում էին Հայաստանում Ռուսաստանի դատարանության հայտարարության անհաջող ձեւակերպումները՝ հերթական ոռոնցը բարձրացնելով դրանց շուրջ: Ի՞նչ եղավ հիմա: Ռ՝ր կորավ այս եռանդը:

Եթե դատարանը ենք Ռուսաստանից Հայաստանի արդարադատությանը հանձնել ոճրագործին, ապա ինչո՞ւ ենք դատարանը, երբ հայ դատարանում ստանա՞ծ արբեջանցուն ԱՄՆ-ն դատարանում է հանձնել Արբեջանին: Ոչ ոք թող չվիճարկի դատարանը բառը, քանի որ ԱՄՆ փառաբանության մեջ անեն մի առաջարկ կամ կոչ ոչ այլ ինչ է, քան դատարանը: Ռ՝ր են այն փառաբանությունները, իրավաբանությունները, լրագրողությունները, որոնք անեն անգամ վայնասուն են բարձրացնում, ձանձարակցելով մարդու իրավունքների եւ ազատությունների մասին, երբ ուսիկանությունը փորձում է բացել, այսպես կոչված «ակտիվիստների» փակած ուղիքը: Որտե՞ղ են այդ ստակալները, բարեբախտություն, դատարանները, նախարարությունները, մեկիսանները են մյուսները: Լեզունները կոչ են սվել, թե՛ ստակալներն են կորցրել:

Դժվար չէ հասկանալ, որ նրանց խնդիրը բացառապես իրենց ֆինանսավորողների՝ ԱՄՆ-ի եւ ԵՄ-ի քաղաքացիական ստակալներն է, թե՛ անեն անենալով մեր երկրի քաղաքացիական, անվստահություններն են արդարադատության վրա: Չեն կարող ինչ անել իրենց սիրողից դատարանը ներողություն խնդրել հայտարարության համար: Նրանց հետաքրքիր չէ ոչ Ղարաբաղում ստակալած հայ դատարանին, ոչ Գյումրիում ստակալած ընտանիքը, նրանք անում են միայն այն, ինչ իրենց հրահանգված է: Այդ մարդկանց եւ կազմակերպությունների գործունեությունն ուղղված է Հայաստանի Հանրապետության դեմ:

Ինչ վերաբերում է մայրաքաղաքի բլիթներով հայտնի դարձած սիկնոզ հայտարարությանը, ապա նրան դիմուկ դատաստանել է ԼՂՀ նախագահի մամուլի փառաբանող Դավիթ Բաբայանը: «Ինչպիսի՞ արձագանք կլինի ԱՄՆ-ում, եթե նրանց առաջարկելին որդես բարի կամքի դրսևորում, վերադարձնել բոսնոնյան ահաբեկչության հեղինակ Ջոխար Յարանալին»: Ավելացնենք միայն, որ Չեչնիան չէր դատարանի անենը մարդկանց արյուն հեղած այդ մարդուն հանձնել իրեն, ի տարբերություն հանցագործների հետապնդող Արբեջանի:

1 Մյուս կողմից ֆա-  
ղափական սրացումը՝  
նախագահ Սարգ-  
սյանի փեթկարի 12-ի անսպասելի  
ելույթով, մեզ զարմացրել էր, քանի որ նա առաջնորդում եր-  
բեք բացահայտ չէր արում, նա  
միտոս ստեղծելով գործընթացնե-  
րի կողմնակից է դիտվել, որը  
միտոս կլորացրել է սուր անկյուն-  
ները: Բացի այդ՝ դիմացը Յե-  
ղաատկություն սարելից էր, ո-  
րից առաջ ներառվածներն լա-  
րումը կխառնվեին ժխտողին  
ազգովին համախմբված աղ-  
տակ սալու հայկական իդիոմ,  
ինչպես, ուրեմն, նա (ինչպես  
նաեւ՝ ԲՀԿ-ականներն ու նրանց  
թիկուններն կանգնած ուժերը)  
լարումը չի հետաձգել գոնե աղ-  
բիլի 24-ից հետո: Մտածում էինք  
մի բան լավ չի հաշվարկված,  
կամ թափանցիկ այլ գործընթաց-  
ներ կան, որոնց մասին մենք  
չենք կարող իմանալ. ի դեպ՝ յե-  
ղի ունեցողի վերաբերյալ վար-  
կածների դակաս չկար: Հայ-  
թուրքական արձանագրություն-  
ների հետևանքը խորհրդարանից  
եւ հնգօրյա կայծակնային դա-  
ստերազմը՝ նախագահ Սարգսյա-  
նի համար, կարելի է ասել, ցան-  
կալի ելքով, դարձրեց իր հայրը,  
որ այս անգամ նույնպես ՀՀԿ դե-  
կավարը լավ էր հաշվել: Նա,  
փաստորեն, ազատեց իր ձեռքերի  
ներառվածներն կառավարները՝  
մինչև աղբիլի 24-ը արտաքին  
ֆաղափական գործընթացներով  
լիարժեք զբաղվելու, ինչպես  
նաեւ... սահմանադրական փո-  
փոխություններն առանց լուրջ  
դիմադրություն սկսելու համար:

Հավանաբար սեփական հա-  
սարակության հիասթափու-  
թյունն ու անկումային սրամադ-  
րությունը վերջին մեկ շաբաթ-  
վա գործընթացների դասա-  
ռով իբխանություններին ցարու-  
նակում են չհուզել, քանի որ բո-  
լորի համար ակնառու երևում է,  
որ հնգօրյա դաստերազմն ու ֆի-  
նանսական կուռքի արժեքը կու-  
մը ավելի ցած անհուսությամբ  
դասեցին հասարակության դժ-  
գոհ, դրական փոփոխություն-  
ների սղասող ու բավական սս-  
վար խավին, որն արդեն չզիստե՝  
ում ուղղի հայացքը:

Մանրամասների մեջ չխորա-  
նալով՝ «Ազգի» ընթերցողներին  
հիշեցնենք յեղի ունեցածի ժա-  
մանակագրությունը: Նախ  
փեթկարի 5-ին ԲՀԿ խորհրդա-  
ժողովում հնչում է Ծառուկյան  
հայտնի ելույթը՝ սահմանադրա-  
կան բարեփոխումների դեմ (որ-  
դես իբխանության վերաբար-  
րության մեխանիզմի՝ նախա-  
գահի հավակնություններով  
ԲՀԿ-ի համար նախագահի  
ինստիտուտի խեղճացումը սահ-  
մանդրական փոփոխություննե-  
րով անընդունելի է) եւ իրենց  
դահանջներով գնդակն իբխա-  
նության դառն ուղղելու առու-  
մով: Փետրվարի 7-ին ծեծվում է  
ԲՀԿ-ական ակտիվիստը՝ ակա-  
նա (կամ էլ՝ դիտմամբ, ընդ ո-  
րում այդ դիտմամբը եւ ԲՀԿ-ին  
կարող էր ղեկավարել, եւ իբխա-  
նությամբ) ավելի լարելով կրեթը  
ԲՀԿ-ում: Փետրվարի 8-ին հն-  
չում է այդ առթիվ ԲՀԿ ֆաղխոր-  
հրդի կոչոս հայտարարությունը,  
փեթկարի 9-ին կոչոս հայտարա-  
րությամբ կոչոս է դասախա-  
նում վարչապետ Հովսեփ Աբրա-  
համյանը: Նույն օրը Ծառուկյա-  
նը դասախոսությամբ մեկնում  
է Մոսկվա՝ ում են հանդիպում-

ինչ են խոսում, դարձ չէ, բայց  
երեւի նախագահ Սարգսյանի  
համար է դարձ, քանի որ փեթ-  
կարի 12-ին ՀՀԿ խորհրդի մի-  
տոսն հնչում է Սերժ Սարգսյանի՝  
ժառանգի համար անսպասելի  
խիստ ելույթը: Այդ ելույթում Ծա-  
ռուկյանին աննախադեռ կոչոս  
որակումներ են տրվում՝ ընդհուպ  
նրա մականունի, Ազգային ժո-  
ղովում նրա բացակայություն-  
ների ստուգման, ԱԱԽ անդա-  
մությունից հեռացման, չնու-  
ծած հարկերի եւ դատարանի  
հանցագործությունների բացա-  
հայտման, Ծառուկյանի նման  
չարիքից ազատվելու անհրա-  
ժեշտության համաձայնում:  
Նույն օրը վարչապետը խոսում է  
չհասկացողներին (Ծառուկյա-  
նին) բանփելու մասին, հանրա-  
դեմակրատիկ ղեկավարներին  
բառերով հարձակվում են Ծա-

նրից հետո ԲՀԿ-ի Հովհան-  
նիսյանի հետ՝ նրան այնպես  
սիրեցնելով, որ նա մինչև էլ հի-  
մա դաստերազմ է խփվում՝ չզս-  
նելով սեղը: Եւ այժմ էլ՝ Գագիկ  
Ծառուկյանին բլից-ֆրիգով այն-  
պես «վնասագործեց», որին,  
փաստորեն, ուրիշ ընտրություն չի  
մնացել այժմ, բացի հետ ֆազվե-  
լուց: Ուրիշ բան, որ երկրի, հա-  
սարակ մարդու դրոշմները ոչ  
դրանից լուծվում են, ոչ կյանքն է  
բարելավվում, ոչ էլ մարդկանց  
զգայի մասի դժգոհությունն ու  
ընդդիմադիր սրամադրությու-  
ններն են անհետանում: Ընդհա-  
կառակը, կարելի է ասել, դրանք  
ավելանում-խառնվում են, ու մի  
օր կարող են դառնալ կուսակ-  
ված լիցիտով ու ցած հասարակ  
առիթով, նշյալ Գյուլմարիում ե-  
ղավ: Այս մասին ղեկավարները  
մտածեն Հայաստանի ֆաղափա-

վանային ոչ- ուրի կամ հաղթա-  
նակ էր, մի մարտ էլ, գուցե ա-  
ռանց Ծառուկյանի, Յեղաատկա-  
նության սարելիցից հետո կլինի՝  
արդեն ԲՀԿ նոր դեկավարու-  
թյան ուղղորդմամբ: Ծառուկյա-  
նի կողմից շուտով կմնան մի ֆա-  
նի մարդ՝ Օսկանյանը, Նաիրա  
Զոհրաբյանը, Սեփական Մար-  
գարյանը, գուցե Վահե Հով-  
հաննիսյանն ու Ելիսար Վարդա-  
նյանը, բայց գործարարների մեծ  
մասը կգնա, նրանցից հինգը  
արդեն խմբակցությունից հե-  
ռանալու դիմում են գրել՝ մեկը,  
ասում են, նույնիսկ սփոթվել ու  
խմբակցությունից հեռանալու  
դիմումի փոխարեն, մանրասից  
հրաժարվելու դիմում է գրել (այ,  
այ, այ): Միգուցե նաեւ Ծառու-  
կյանը կկասարի իր վաղեմի  
խոսուհուն՝ ԲՀԿ դեկավարու-  
թյունը հանձնելով ավելի փո-

վեց ուրիշների ցանկությունները  
կատարողի երկամաս վիճակից,  
իսկ ժողովրդի մեջ էլ «սուժած  
ողայի» իմիջ ստացավ՝ չեն թող-  
նում, էլի, տղեն օգնի ժողովրդի  
վիճակը լավացնել, այսպես կմ-  
սածի նրա հասարակ կողմնա-  
կիցը:

Հիմա հարկ է, որ Հայաստա-  
նում իրական ընդդիմություն  
ձեւավորվի, որը չի վախենա  
բիզնես կորցնելուց, կհեծվի  
գաղափարների վրա, իր գոյու-  
թյամբ նաեւ իբրևոլ ուժին կհար-  
կադրի ազատվել ֆեոդալական  
սրամաքանությամբ ֆաղափա-  
կան գործիչներից եւ բարեփոխ-  
վել: Սա օտկ էր ոչ միայն Ծառու-  
կյանի եւ նրա կողմնակիցների  
համար, այլեւ հասարակության,  
որը հասկացավ, որ չի կարելի  
փողափորձից փրկելի կերպար  
ձուլել, փողափորձից փրկու-  
թյուն անկնկալել, որ իմեն էլ ուրի-  
շի փոխվի, կրթվի ու գաղափա-  
րական ընդդիմության դահանջ  
ներկայացնի:

Պարզվեց նաեւ մի այլ բան՝  
Ծառուկյանի ֆայլի չեղանցող  
մոդերնիզմներից մեկը նաեւ  
Տեր-Պետրոսյանն է, որի կողմ-  
նակիցներն այդպես էլ ծոցուն  
չհանցեցին հնգօրյա դաստերազ-  
մի ժամանակ: Նրա՝ հաղթարթ  
նախագահին դիմելու ֆայլը  
հենց դա էր հուշում՝ իբխանու-  
թյան հետ համագործակցության  
առաջարկը երկկողմանի հետ  
սարավ ֆողը բոլորի՝ Ծառուկյա-  
նի կողմնակիցների եւ իբխա-  
նության աչքերից, հիմա երկու  
կողմն էլ ղեկ էր որ հեռու մնա  
այս մարդուց եւ նրա դեկավա-  
րած ուժից: Ընդ որում՝ այդ ուժի  
խորհրդարանական միավորն ա-  
ռանց այդ էլ կոսորակվել էր,  
այնտեղ մարդիկ կային, որ վա-  
ղուց էին հասկացել իրենց դե-  
կավարի «հումանիզմը» եւ գոր-  
ծընկերների վրայով ֆայլելու սո-  
վորույթը:

Իսկ Սերժ Սարգսյանին ուղ-  
ղած Տեր-Պետրոսյանի բաց նա-  
մակի գլխավոր ուղերձն այն է,  
որ Տարելիցի հռչակագրի հի-  
ման վրա ղեկ էր ստեղծվի մի նոր  
երջաբերական, ավելի հսա-  
կեցված, ՀՀ նախագահի ա-  
նունից այն ուղղելով ՄԱԿ գլ-  
խավոր ֆառուարին, ԵԱՀԿ գոր-  
ծող նախագահին, Եվրոմիու-  
թյան նախագահին եւ աշխար-  
հի բոլոր ղեկավարներին դեկա-  
վարներին: Է, սա առանց հու-  
շունների կարող է անել Յեղաս-  
դանության ղեկավար հանձ-  
նաժողովը, միայն թե առանց  
Տեր-Պետրոսյանի մասնաճած  
բովանդակության կամ նրա ա-  
ռաջարկած անդամներով նոր  
հանձնաժողովի, նրա թվարկած  
մարդկանցից իր կողմնակիցնե-  
րը վաղուց այլված ֆառե են:  
Իսկ թե ինչու էր ղեկ սա գրել  
այս սափ օրերին, երբ ԲՀԿ գոր-  
ծընկերուց օրը մի օր չէր, սա մաս-  
նում էր մի բան, որը, եթե Տեր-  
Պետրոսյանը չհասարկեր, դեռ կա-  
րելի էր թափանցել. Ծառուկյանին  
բզբզողներից ու դրոշմներից  
մեկն իմեն է եղել:

Փաստորեն, Գ. Ծառուկյանը  
մանրադրամ է դարձել ուրիշի  
խաղում, որին կարող են մի  
կողմ օղբել, չնայած այդպես  
էլ իրական խաղացողների խա-  
ղափառերը մինչև վերջ չբաց-  
վեցին: Այսինքն՝ այս հնգօրյա  
դաստերազմի հասցեատերն իրա-  
կանում Ծառուկյանը չէր: Խաղն  
էլ դեռ ավարտված չէ:

## Կայծակնային դաստերազմ, որի մի կողմը մնաց սսվերում

ռուկյանի վրա: Նախագահին,  
ինչպես որ խոսացել էր, Ծա-  
ռուկյանին ազատում է անվ-  
սանգության խորհրդի անդամի  
դաճոնից, Ազգային ժողովում  
ստուգում են նրա եւ մյուս բա-  
ցակալողների բացակայների  
հարգելիությունը՝ Ծառուկյա-  
նին մանրասից գրկելու վսանգ  
է սղառնում: Հնչում է Ծառու-  
կյանի դասախոսումը նախա-  
գահին՝ արտաքին նախագա-  
հական ընտրություններով իբ-  
խանափոխության հասնելու եւ  
անընդմեջ հանրահավաքային  
դայֆար սկսելու մասին՝ չարիքի  
իբխանությունը հեռացնելու  
վերջնամղատակով: Այս ըն-  
թացումը հրադարակվում է Տեր-  
Պետրոսյանի բաց մամակը  
Սերժ Սարգսյանին, նա փոխա-  
նակ իր գործընկերուց ղաճո-  
դանի՝ Տեղաատկությունների  
միասնական օրջաբերականի  
օրջ ֆնմարկումների մահանա-  
յով հանդիպում է խնդրում Սերժ  
Սարգսյանից: Հայաստան են  
ժամանում հայտնի գործարար  
Սամվել Կարապետյանը եւ Երե-  
ւանի նախկին ֆաղափառեց Կա-  
րեն Կարապետյանը՝ կողմերին  
հաճեցնելու առաջնությունը,  
նույն գործին է լծվում ՀՀԿ-ն:  
Ծառուկյանն ու Սարգսյանն ի  
վերջո հանդիպում են, արդյուն-  
քում, երբ փեթկարի 20-ին նա-  
նակված էր «իբխանափոխիչ»  
հանրահավաքը, այն չեղյալ է  
հայտարարվում, Ծառուկյանն էլ  
«զաղնի» է սալիս՝ իր հայտարա-  
րությամբ նեղվել, որ արյուն չի  
նուզում եւ խնդիրները լուծելու  
ֆաղափական ու ողջամիջ ճա-  
նադարին է նախընտրում:

Արդյոք այս բոլորն անսղասե-  
լի՞ էր: Մեծ հաճվով՝ իհարկե ոչ:  
Հայաստանի նախագահը ար-  
դեն մի ֆանի անգամ աղաքու-  
ցել է, որ բոլորից լավ է հաճվում  
ֆայլերը, զիստ՝ երբ են ինչպես  
ֆաղափական հակառակորդին  
իր սեղը ցույց տա, ի՞նչ մեթոդ-  
ներով, ինչից հետո ի՞նչ ձեռնար-  
կի: Մեթոդների ընդունելի-չըն-  
դունելի լինելու մասին չխոսե-  
լով՝ հիշեցնենք, որ այդպես  
վարվեց նա իր նախագահա-  
կան առաջին սարիներին Լեւոն  
Տեր-Պետրոսյանի հետ՝ վերջի-  
նիս անկյուն մղելով, վերջին  
նախագահական ընտրությու-

կան դաճոսի բոլոր դեռակասա-  
րները, ոչ թե բազմասակ եւ  
միայն կուսակցական օտերից  
բխող խաղ խաղան:

Բոլոր դեմքերում մի ֆանի օ-  
րով արմատական ընդդիմու-  
թյուն դարձած այլընտրանք  
վերջնականապես բացահայ-  
սեց իր անընդունակությունը՝  
կարելու դահերին ճիշտ չկողմ-  
նորոշվելու եւ ֆայլերի համարժե-  
քություն չաղափոխվելու, եւ ընդ-  
հանրապես՝ միայն ցուցափեղկ  
լինելու առումով: Դրա մեջ ին-  
սուն տկոսով դեռ ունի այն, որ  
այս ուժի դեկավարն ու որոշողը  
ֆաղափական փորձառության եւ  
ֆաղափառության դակաս ու-  
նեցող գործարար էր, իսկ գոր-  
ծարարը Հայաստանում լիովին  
կախված է ղեկությունից: Առ-  
հասարկ, խոսովակներն, Հա-  
յաստանի միակ ֆաղափական  
գործիչը փողն է, անկախ նա-  
նից՝ ո՞վ է սիրում բառեր գործա-  
ծում եւ բարեփոխումներից խո-  
սում: Հայաստանի իբխող կու-  
սակցության անդամների բա-  
վական մասը եւս ցույց սվեց  
ինքնուրույն մտածելու բացակա-  
յությունը: Փաստորեն՝ Սերժ  
Սարգսյանը հասարակությամբ  
ցույց սվեց ոչ միայն ԲՀԿ դեկա-  
վարի ու նրա կուսակիցների խո-  
ցելիությունը, այլեւ այն, թե ՀՀԿ  
անդամներից յուրաքանչյուրն  
ինչքան է կախված իրենից, այդ-  
դիտով նրանցից ժառանգ եւս  
դասական առումով հեռու են  
ֆաղափական գործիչ լինելուց:

Իբխող կուսակցության դե-  
կավարը իր գործողություններով  
այնպես սիրեցրեց բոլորին, որ  
ոչ միայն ֆաղափական դաճոս էր  
անսղասելիության առաջ, այ-  
լեւ նույնիսկ ցած վերլուծաբան-  
ներ (ոչ նրանք, որնք իրենց մաս-  
րիալը ստանում էին երկուստեք  
նախագահականից եւ ԲՀԿ  
կենտրոնացված սեղեկասվա-  
կան ամբարից եւ ուղղորդված  
էին վերլուծում սեղի ունեցողը)  
սիրեցնած էին եւ չէին կարողա-  
նում դուրս գալ սեղի ունեցողի  
օղբառաբանների վրա: Փաստորեն  
Սերժ Սարգսյանը մի լավ խառ-  
նեց, աղա դարգաշրեց ֆաղա-  
փական դաճոսը. դարգվեց՝ Ծա-  
ռուկյանին կոսրելը հեճոս է, նրա  
թիկուններն կանգնածներին՝  
դեռ չէ, այնպես որ սա հանգր-

ձառու մարդկանց (ի դեպ, ար-  
դեն անուններ էին նվազում՝ Ի-  
խան Զաֆարյան, Սեփական Մար-  
գարյան, սրանք չափավոր գոր-  
ծիչներ են համարվում) : Այն  
ժամանակ, երբ Ծառուկյանը  
ասում էր այդ մասին՝ դա ըն-  
կալվեց Ռոբերտ Քոչարյանը,  
իսկ հիմա, երբ Քոչարյանը ըն-  
դամներ մի թեթեւ դաճոսա-  
նեց Ծառուկյանին՝ գերադասե-  
լով իր հարաբերությունները չփ-  
ջացնել Սերժ Սարգսյանի հետ,  
երեւում է նա առայժմ կմնա դեռ  
սսվերում:

Պարզվեց՝ ՀՀԿ-ն հաճեցնե-  
լու կարողություններ ունի. «Այդ  
մարդիկ ղեկ է հաճեցնել, չհաճե-  
ցվելը նախանկար է դաստե-  
րազմ», փոխմիտոս ասում էին  
Արմեն Ռուսասանյանն ու Ադ-  
նա Վարդանյանը լրատվամի-  
ջոցներին այն դրոշմին, երբ լուրեր  
կային, թե Հայաստան են ժամա-  
նել գործարարներ Սամվել Կա-  
րապետյանն ու Կարեն Կարապե-  
տյանը ՀՀԿ միջնորդությամբ, եւ  
հանդիպում են Ծառուկյանի ,  
նախագահ Սարգսյանի հետ:  
Անձերի մեջ եղած կռիվն, այս-  
դիտով, անձերն էլ կարգավորում  
են, ֆաղափական բան՝ չի այս-  
տեղ, թեւ որ արյունահեղությու-  
նից խուսափում ենք, իրոք ողջու-  
նելի է: Բացի այդ՝ դարգվեց՝  
ՀՀԿ-ն դաստերազմ է կոպիցիա  
մեծելու, եթե հայ-թուրքական  
արձանագրությունները խորհ-  
րդարանից հետ կանչելուն զու-  
գահեռ՝ իբխանությունը ժամա-  
նակին բարձրաձայնած ՀՀԿ  
մյուս դահանջներն էլ կասարի:  
Եթե ԲՀԿ-ն ֆանի գմա-դառնա  
փոքր խմբակցություն, ՀՀԿ-ն մս-  
նի կոպիցիա, այս կերպ ֆաղա-  
փական ֆառեզ է փոխվում, որի  
դեմքում հանգիստ ու առանց  
խոչընդոտների կանցկացվեն ոչ  
բոլորի համար ընդունելի սահ-  
մանադրական փոփոխություն-  
ները:

Ընդհանրապես՝ ցած բան  
դարգվեց վերջին շաբաթվա  
ընթացում, մարդիկ ազատվե-  
ցին իյուզիաններից ու հասկա-  
ցան, որ ԲՀԿ-ից ընդդիմադիր  
հնարավոր չէ ձուլել՝ իզուր չէ, որ  
նա երբեք իրեն ընդդիմադիր չէր  
հայտարարել: Այս իմաստով՝ մի-  
գուցե Ծառուկյանը օղբառակալ  
դիտի լինի, վերջապես ազատ-

# Քանի Իլիանը ունի մեջ է Եկեմ Բաբուն «բիզնիսի» անեն

Մինչ Հայաստանում Կարապետյան եղբայրներն ու ՀՀ-ում, արյունահեղության հոս առնելով ՀՀ-ԲՀ հարաբերությունների սրվածությունից, միջնորդում էին, որդեսգի հայաստանյան այդ երկու աշխարհացունց կուսակցությունները հաշտվեն, մինչ Գագիկ Ծառուկյանը սարածում էր իր հայաստանությունը, թե փետրվարի 20-ին Ազատության հրապարակում նախատեսված հանրահավաքը չի կայանալու, քանի որ բոլոր հարցերը ղեկավարվում է լուծել խաղաղ, օրինական եւ փառաբանական ճանապարհով, եւ վերջապես՝ մինչ Հայաստանում Եստերս հանգիստ շունչ փառեցին, որ Արթուրյանը չի կարողանալու օգտվել մեր ներքին լարվածությունից եւ Ղարաբաղը «բիզնիսի» անել, Ռամզա Ախմետով անունով մի արեւելյան աղբյուրից հարցազրույցի ժամանակ ասեցին, որ Հայաստանի Արթուրյանը խորհրդակցություններից մեկը եղած այս Ախմետովը իր օրագրում անդրադարձել է Հայաստանի Արթուրյանը, այն էլ՝ անձնական:

Պարզվում է, հայր Արթուր իր կյանքում նախ սիրել է, հետագայում՝ մարդ է, հետագայում՝ Իլիան Արթուրյանը մարդու որդի է, բացի այդ իր ողջ կյանքում Հայաստանը սիրել է միայն մեկ կնոջ, ով ամենեւին էլ Իլիան Արթուրյանը մայրը չէ: Այդ կնոջ անունը Արթուրյան Իմանուելյանն է: Ով չգիտի ասեմք, որ նախ սա չիմանալն անոթ չէ, հետո էլ Արթուրյանը Մեծիկյան խանութի մայրն է, այսինքն՝ Իլիան Արթուրյանը զոհանքը: Ամենահետաքրքիրը, սակայն, սա չէ. ըստ Ախմետովի օրագրի՝ Արթուրյան Իմանուելյանն եւ սիրել է Հայաստանը Արթուրյան, ավելին՝ նրանք ունեցել են դուստր, որին կոչել են Մեծիկյան, որն էլ այսօր Արթուրյանի առաջին սիրելին է: Ախմետովը հստակ չի ասում, բայց հասկացնում է, որ Իլիան Արթուրյանը ամուսնացել է հարազատ ֆրոջ հետ...

Ասեմք, որ այս սեղանությունը եւ կարգապահի հայերեն, հայկական լրատվական կայքում: Ավելին, չգիտեմ կային իմն իր կողմից, թե՛ Ախմետովը իմն էր հավելել, որ այս դաստիարակության բացահայտումից հետո Իլիան Արթուրյանը Եստերս չի գտնում: Ով լինեմ, որ գտնեմ. այսօր գեղեցիկ եւ հարազատ ֆրոջ...

Հրապարակումից մյուս չէ, թե որտեղից գիտեմք, որ Արթուրյանի նախագահը Եստերս չէ, գուցե իմն է անձամբ ասել: Հավաստում ենք, բայց սա ղեկավար է օգտագործել անողորմ: Բերեմք, քանի Իլիանը Եստերս չէ, մտնեմք Բաբուն... Հա իմն, մեմք, որ Եստերս չէ լինելով, իրենք չէին գա: Վաղվանից ուրեմն սկսում ենք Բաբուն «բիզնիսի» անելու համազգային ծրագրի իրագործումը... Մինչեւ էր, մինչեւ զգամք, որ աշխարհը մեզ վրա ծիծաղում է, որովհետեւ մեմք ծիծաղելի ենք դառնում, որովհետեւ Իլիան Արթուրյանը ամենեւին էլ Եստերս չէ...

Բայց ինչ լավ կլինեմ, եթե լինեմ. Եստերս են ասել՝ Բաբուն մեր դարձնելուց հետո Կասպից ծովի հենց ափին գտնվող կարմիր կտուրով երկհարկանի տունն իմն է: Ձեռ չսաք:

ՏՈՒՄՆԱԿ

## ՄԱՆՎԵՐ ԶԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահների վերջին հայտարարությամբ սեղանացվում էր, որ համանախագահները դասարանում են այցելել սարածաբան: Ասացին ու այցելեցին, հերթական անգամ նախ հանդիպումներ ունեցան Բաբուն, աղա եկան Երեւան:

Փետրվարի 16-ին Բաբուն համանախագահներ Պիեր Անդրիոն, Իգոր Պոդոլկոն ու Ջեյմս Ուորդինը՝ ԵԱՀԿ գործող նախագահի հասուկ ներկայացուցիչ Անջել Կասպրիկի հետ հանդիպեցին Արթուրյանի նախագահ Իլիան Արթուրյանին՝ «հնարակալու հակամարտության կարգավորման բանակցությունների ընթացքում ու հեռանկարները»: Արթուրյանը գրասենյակի դաստիարակ հաղորդագրությունն ավելին չփոխանցեց: Դրա փոխարեն համանախագահների հետ հանդիպումների համասեմում իրանցի իր գործընկերոջ հետ համատեղ առույթում դերակատար գտնվեց Արթուրյանի արտոնարար Ելմար Մամեդյարովը:

# Մինչեւ համաձայնություն չսա Լեռնային Ղարաբաղը...

Իրանի արտոնարար Մուհամեդ Ջավադ Ջարիֆի հետ առույթում Մամեդյարովը հայտարարել է, թե «հրադարարի ռեժիմի խախտումների մասին խոսելիս համանախագահները, առաջին հերթին, ղեկավարվում են նրանցից, որ հայերը ղեկավարվում են օկուպացված սարածաբանները»: Այդ դարապայում միայն, ըստ Մամեդյարովի, հրադարարի ռեժիմը չի խախտել:

Ջարմանալորեն բաց սեմսով Արթուրյանի արտոնարարը ներկայացնում է, որ հենց Արթուրյանն է խախտում հրադարար, քանի որ չեն բավարարվում իր ներկայացրած դաժանությունները: Մինչդեռ խախտողության ու հրադարարի ռեժիմի դաժանության կոչերով հանդես եկողները Եստերսակում են հավասարադեմ ուղեծրեր հղել երկու կողմերին, ինչը Մամեդյարովը հայտարարությունների ֆոնին անլուրջ մոտեցման տրամաբանություն է թողնում:

Մնացյալի առումով էլ Մամեդյարովը ինչ-որ թարմացված ձեւակերպումներով է հանդես եկել նույն ասույթում, մեկնելով, թե «սարածաբանում խաղաղության հաստատման համար ղեկավարվում է լուրջ բանակցություններ անցկացվեմ... Առաջին հերթին՝ ղեկավարվում է իրենց հողեր վերադառնան փախստականներն ու ներքին տեղահանվածները, եւ կարեւորը, ղեկավարվում է սույն վերադառնան զինծառայողները»: Թե ինչ է ցանկացել այս հայտարարությամբ ասել Մամեդյարովը՝ այնքան էլ հստակ չէ, քանի որ զինծառայողներ ասելով նկատելի է ունեցել Եստերս գտնում կանգնած ավստրալոններին, թե ընդհանրապես զինծառայողներին աղբյուրական բանակում:

Մյուս կողմից, ակնհայտ է, որ որեւէ բանակցության համարակարգում մասին Մամեդյարովի հայտարարությունը նախորդ աղբյուրական վերնախավային

հայտարարությունների առումով թարմություն է մտնում գործընթաց, քանի որ Բաբուն վերջին Երեւանում ինչպես բանակցությունների, այնպես էլ հենց ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի ու համանախագահների հասցեին միայն հնարահայտություն էր հնչում, բանակցային գործընթացից հրաժարվելու կոչերով: Այժմ թեւեւ Մամեդյարովի բառադարարում փոփոխություն տեղի չի ունեցել եւ աղբյուրական միակողմանի դաժանությունները մնացել են նույն հարթության ու դրսեւորման մեջ, վստահաբար փոփոխություն տեղի է ունեցել բանակցային գործընթացի նկատմամբ վերաբերմունքում, կամ գոնե ներկա դրսեւորումներում: Մասնակալահարմար են գտել խոսել բանակցային հնարավորություններից, այլ ոչ թե Մինսկի խմբի ձեւաչափի ձայնողով:

Արդեն փետրվարի 17-ին համանախագահները Երեւանում ունեցան հանդիպումներ ինչպես նախագահ Սերժ Սարգսյանի, այնպես էլ արտոնարար Երվանդ Նալբանդյանի հետ: Համանախագահները Հայաստանի նախագահին ներկայացրել էին Բաբուն հանդիպումների

ոսնահարումները, ընդդիմախոսների դեմ բռնաճնշումները», ըստ դաստիարակական հաղորդագրության ասել է Նալբանդյանը: Արթուրյանը կարեւոր է, որ Նալբանդյանը եւ մեկ անգամ ընդգծել է Արցախի դերակալության նշանակությունը. «Երբ համաձայնություն ձեռք բերվի հիմնարար սկզբունքների վերաբերյալ, եւ դրան իր համաձայնությունը տա նաեւ Լեռնային Ղարաբաղը, այդ ժամանակ հնարավոր կլինի բանակցություններ սկսել Արցախում, Արցախի եւ Հայաստանի միջեւ՝ մեկնելու խաղաղության համադարձակ տայմաուագիրը»:

Այն ժամանակ, երբ Մամեդյարովը Բաբուն հայտարարել է, թե Արցախում հայտնված եւ դասարանի առաջ կանգնած աղբյուրականների հարցը բարձրացվում է ամենաբարձր մակարդակով եւ, ըստ աղբյուրական կողմի ստացած խոստումների՝ դրվելու է Հայաստանի նախագահի առաջ, Հայաստանի արտոնարարը, անդրադարձալով Արցախի դասարանի կողմից դասարարված աղբյուրականի դիվերսանտերին որդես «մոլորված անմեղ գառնուկներ» ներկայացնելու Բաբուն փորձերին,

մեկ է, որ դրանք սնանկ են: «Վերջիններիս հանցագործությունները փաստագրված եւ աղագուցված են, ներառյալ՝ նրանց կողմից սանյոթ սարեկան դասարան առեւանգումը, խոցանգումը եւ դաժան սղանությունը», ընդգծել է Նալբանդյանը:

Համանախագահները այցելել են նաեւ Արցախ՝ թերեւս բարեմաս եղանակային տայմաները համարելով իրենց առաջադրանքի իրագործելիությունն աղախուկելու անհրաժեշտության հետ: Այսինքն՝ Եստերս գտնում լարվածության մեղմման հարցում առանց Արցախի իշխանությունների ներգրավվածության որեւէ փայլ կամ նախաձեռնություն չի կարող բերել հաջողության, ուստի համանախագահների սարածաբանային այցը եզրափակվեց սրամարանական վերջնականում՝ Աստիանակերտում ունեցած հանդիպումներով:

Աստիանակում խաղաղության սղանել ամենաբարձր մակարդակով հանդիպման անհրաժեշտ է, հասկալաքեմ որ, ինչ էլ հնարակված լինի Երեւանում ու Բաբուն, դեռ անհրաժեշտություն կունենա հնարակվելու եւ ավելի մանրամասն համաձայնեցվելու արտոնարարների մակարդակով, իսկ այդդիմի հանդիպման հնարավորություն էլ դեռ չի երեւում:

Մյուս կողմից, համանախագահների այցին զուգահեռ, փչալ ավելի ու, սարածաբանում մեկնակցեց մեկ այլ այցելություն՝ ԱՄՆ ղեկավարող օգնական Վիկտորիա Նյուլանդի կասարմամբ, որի համար ընտրված ժամանակահատվածը դժվար թե դասահականությունների Եստերս լինի՝ հաւալի առնելով նաեւ վերջին Երեւանում դարաբաղյան հակամարտության կարգավորման առումով նախաձեռնող լինելու մեծ ցանկությամբ հանդես եկող Միացյալ Նահանգների դերակալարությունը ողջ սարածաբանում:

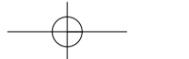
## Այսօր հանրահավաք չկա

1 Աղա Գալուս Սահակյանը հայտարարի, որ իմն ինչպես հարգելի է ձանաչել դասարանավոր Ծառուկյանի բացակայությունները, այնպես էլ Եստերսակում է հարգելի ձանաչել դրանք, դե իսկ Արմեն Աժոյանը, որդես այս դարապայում զուտ կրթության նախարար, «Արմենիա» հեռուստաընկերության եթերում դարաբարանի, որ «դոդ» ասում են մեծ ափսեմ, որից հաճախ է կերել Գագիկ Ծառուկյանը մանուկ հասակում, հետագայում էլ... Հետագայում մեմք ոչինչ չենք իմանա, ինչպես միտ: Մեր երկրում այդպես էլ կի-

սաս կմնա անգրագիտության դեմ դայարը, որը չգիտեմ ինչու իշխանությունը սկսել էր Գագիկ Ծառուկյանից: Նրա՝ խորհրդարանական դասարակ աթոռը կԵստերսակի մնալ որդես իսկուս եւ մաբուր փաղափական գործընթացների եւ իրադրության խորհրդանիշ, իսկ նրա հարկային դաստիարակը կԵստերսակի սովորական մահկանացուների համար լինել ԲՀ-ի կուսակցական գաղափարախոսության դեմ մի բան. ոչ չենք մեմք, ոչ լսել: Չմայած մի կողմից էլ լավ է, որ այսպես եղալ. նախ արյունահեղություն չի լինի, ինչը միտ լավ է, անկախ նրանից, թե ին-

չի համար ղեկավարվում է արյուն թափվի, եւ հետին՝ ավելի վաղ գրված մեծ հողվածը չի տղվի, ինչի արդյունքում էլ մեր Եստերսաթերում ավելի Եստերս սեղ կհասկացվի՝ անհամեմատ ավելի հետաքրքիր եւ արդիականությունը չկորցրած թեմաներով հողվածների համար:

Մի լավ բան էլ կա. ինչպես հաղորդում է ոսկիանությունը, ԲՀ-ական դասարանավորներից մեկին դասարանող իյուրանցից բերման են ենթարկվել 4 մարմնավաճառ: Իսկ լավն այն է, որ մեզանում ոչ ոք չասաց՝ «Այդ 4 մարմնավաճառներից մեկը եւ եմ»: Ուրեմն դեռ հոյս կա: Այն միտ կա:



Հայ-թուրքական հարաբերություններ ձեռնարկելու, այդ հիմքով Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացի վրա բացասաբար ազդելու թուրքական նկրտումների առաջն առնելու ամենագործուն սարքերակր հայ-թուրքական արձանագրությունների անցնելիք ուղու կասեցումն էր, դրանք բազմաթիվ հարցերից հանելը, ինչը փաստացի փետրվարի 16-ին սեղի ունեցավ Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսյանի՝ ԱԺ նախագահ Գալուստ Սահակյանին ուղղված նամակով:

Սերժ Սարգսյանը նամակով դիմեց ԱԺ նախագահ Գալուստ Սահակյանին՝ սեղեկացնելով Հայաստան-Թուրքիա արձանագրությունները ՀՀ ԱԺ-ից հետ կանչելու վերաբերյալ իր որոշման մասին: Նախագահը նամակում նաեւ դարձաբանեց, որ Հայաստան-Թուրքիա հարաբերությունների՝ առանց նախադրյալների կարգավորման գործընթացը սկսելիս լիովին լուրջ քննարկումներ են անցնում: Սա նախադրյալների բոլոր հնարավոր սարքերակները:

«Մեզ մասրաս էինք ինչդեռ արձանագրությունների վավերացման

Արձանագրությունների վավերացումը կասեցվել էր դեռեւս 2010-ին, սակայն դրանք մնում էին Ազգային ժողովի օրակարգում եւ փաստացի ստեղծում իրավիճակ, երբ կարելի էր, անհրաժեշտության դեպքում, Երևան կել դրանց օրակարգային լինելը ու մասնակցել որդեկ հայ-թուրքական հաշտեցման գործընթաց, ինչը եւ արվում էր: Լավ հնարավորություն էր ինչդեռ իրադրություն կարգավորելու հարաբերությունները Հայաստանի ու Թուրքիայի միջեւ՝ բացելով հայ-թուրքական սահմանը, այնդեռ էլ Երևան կելու եւ փորձելու կանխել Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործում խորհրդարանի ու այլ մակարդակի նախաձեռնությունները:

Հայաստանում թեւէ հայ-թուրքական արձանագրությունների ստորագրումով համարեցին, թէ ֆուսթբոլային դիվանագիտությամբ գնդակը Թուրքիայի դաշտում է, այդուհանդերձ, Թուրքիան թեւէ այդ գնդակով ֆուսթբոլ չխաղաց, բայց այլ խաղեր անելու փորձեր արեց: Մասնավորապես՝ բոլոր ժողովուրդներին ու կոչեին առեւտրվելու սեփական ժառանգության ու մութ անցյալի հետ՝ Թուրքիան հա-

վանագիտական հարաբերությունների նորմալացման փայլուն սկզբում դրական մոտեցող Թուրքիայում այդդեռ էլ չզսնվեց մի ուժ, մի գործիչ, որ գործընթացը հասցնեի իր սրամաքանակային ավարտին: Ընդհակառակը, արձանագրությունների ստորագրումից ի վեր Թուրքիայի գործողություններն էլ ավելի հակադրվող, ժխտողական ու անբարձրական դարձան:

Արձանագրությունները հետ կանչելու փայլուն Հայաստանի նախագահը ոչ միայն փակեց թուրքական համերաժխտության հայտարարությունների ճանապարհը, այլեւ այլ ուղի ու կեղծ սկզբ Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի համահայկական հռչակագրին, որտեղ ամբարձրված դրույթները այլեւս ոչ մի բանի՝ ստորագրված Հայաստանի կողմից, չեն հակասում: Ավելին, հռչակագիրը փաստացի մտնում է իրականացման փուլ, ինչը թեւէ ժամանակի առումով կարող է ուժ լինել, բայց թերեւս ոչ ուժացած:

Արձանագրությունները ԱԺ-ից հետ կանչելով նաեւ վերջակետ դրվեց այն խոսակցություններին, թէ Արցախը կարող է լուրջ դաշտում հայ-թուր-

## Մնաց ստորագրությունը հետ կանչվի, որ Երևանումների սակից հողը գնա

միջոցով հարաբերությունների համարափակ կարգավորմանը, այնդեռ էլ դրանց ձախողվելու սարքերակներին, ֆանգի թափնելու ոչինչ չունեին, եւ միջազգային համրության համար դարձնելու, թե իրականում որ կողմի մեղքով այդդեռ էլ չբացվեց Եվրոպայի վերջին փակ սահմանը եւ բաց թողնվեց հնարավորությունը», նշել էր Սերժ Սարգսյանը: Նրա խոսքերով, Հայաստան-Թուրքիա արձանագրությունների ստորագրումից ի վեր Հայաստանը մեծապես հետեւողական դիրքորոշում է ցուցաբերել արձանագրությունները կյանքի կոչելու հարցում:

Թերեւս նման նամակով Ազգային ժողովը դիմելու առերեսույթ ներկայացված ժառանգներից ամենաձանրակալը հետեւյալ դարձաբանումն է. «Պե՛տք է փաստել Թուրքիայի իշխանությունների ֆաղափական կամփ բացակայությունը, արձանագրությունների սառի ու ոգու աղավաղումները եւ նախադրյալների Երևանակաբար արձանագրումը: Դրան զուգահեռ, Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցի նախաձեռնին, նոր թափ է ստանում ժխտողականության եւ ժառանգության խմբագրման ֆաղափականությունը»:

Ժամանակի անտառ չլինելու մասին եւ հորդորներին ոչ ակնաջալուր Թուրքիայի կեցվածքի ժառանգով Հայաստանի նախագահը որոշեց 2009 թվականի հոկտեմբերի 10-ին Ցյուրիխում ստորագրված «Հայաստանի Հանրապետության եւ Թուրքիայի Հանրապետության միջեւ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու մասին» եւ «Հայաստանի Հանրապետության եւ Թուրքիայի Հանրապետության միջեւ հարաբերությունների զարգացման մասին» արձանագրությունները Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովից հետ կանչել:

կարողում էր հենց հայ-թուրքական արձանագրությունների գոյությունը, թե իբր Հայաստանն ու Թուրքիան փորձում են լուծել իրենց հարցերը, մյուսներից միայն ժառանգվում է չխառնվել:

2015թ. արդիլի 24, Ցեղասպանության 100-ամյա տարելից, Գալիպոլի ճակատամարտի նշանակություն... Թե ինչու հենց այս ժառանգը ընտրվեց Հայաստանի նախագահի կողմից նման փայլ անելու համար՝ կարելի է անվերջ ժառանգներ բերել ու դասողություններ անել, մի կողմ թողնելով ժառանգը ընտրության նախադրյալները: Սակայն այս փայլը Սերժ Սարգսյանի կողմից երկար սղասված էր ի հակադրություն Թուրքիայի հետ առանց նախադրյալների հարաբերություններ վերականգնելու նրա նախաձեռնության: Հայ-թուրքական արձանագրություններ ստորագրելուն դեռ արժանաչվեցին Երևանում ու սարքեր որակումներով, սակայն դրանց Ազգային ժողովից հետկանչը կարծես թե ընդհանուր համաձայնությամբ ընդունվեց:

Չանստեղծվելով հայ-թուրքական արձանագրություններում Արցախյան բացասական դերակատարությունն ու Թուրքիայի՝ սեփական հայտարարություններն անհետեւանք թողնելու կամազուրկ մոտեցումը, այդուհանդերձ, կարելի է փաստել, որ անկախ Արցախյան դիրքորոշումից Թուրքիայում եւս դեռ ժառանգ չեն Հայաստանի հետ հարաբերությունների վերականգնմանը, ժառանգ չեն ինչդեռ ֆաղափական, այնդեռ էլ ժառանգության ու անցյալի առումով:

Որքան էլ հայ-թուրքական արձանագրություններում չկային անցյալի հրեազորությունների մասին ձեռնարկներ, Թուրքիայում այդ ամենին առանց անցյալի սկզբների չեն կարողանում մոտենալ: Ու ժառանգական չէր, որ Հայաստան-Թուրքիա դի-

ֆական բաց սահմանից ակնկալվող օգուտներին կամ ժառանգությանը: Իրավիճակը նաեւ այնդեռ զարգացումներ ունեցավ, երբ Թուրքիայից կոչ էին անում վերադարձնել «գրավայլ սարածները», սկզբում ինչ-որ 7 Երևանների մասին էին խոսում, Արցախյան խոսույթներ Երևանում, հետո 7-ը հասցվեց 1-ի: Մինչդեռ այս ժառանգայում ակնհայտ է, որ դարաբայան հարցը բոլոր անհնարին ուղիներով հայ-թուրքականին կաղելու փորձերն այլեւս ոչ հիմք կունենան, ոչ իմաստ:

Հայաստանի խորհրդարանի օրակարգում արձանագրությունների գոյությունը վաղուց արդեն իմաստ չունեի, սակայն հիմա դրանց վավերացման հարցն էլ փակելով ստեղծվում է իրավիճակ, երբ դրանց առկայությունից օգուտներ ֆաղելու համար Թուրքիան եւս չունի հիմքեր: Ավելին, այդ հարցով «մեծ եղբորը» անհարմարություն ժառանգելու կարողություն ու հնարավորություն չի ունենա նաեւ Արցախյանը, որն իր հերթին Թուրքիայից միջոց փորձում է ստանալ իր Երևանի բավարարումը:

Թուրքիայի արժանաչականության ժառանգական արձանագրումը Հայաստանի նախագահի որոշմանը փչ զարթոնակ հնչեց, այն ձեռնարկում, թե արձանագրությունների հետկանչը սխալ որոշում էր ու «ոչ անկեղծ»: Թուրքիայի ԱԳՆ հայտարարությունն էլ, թե Թուրքիան հավասարիմ կմնա արձանագրություններին, զալիս է որդեկ Երևանում այն մոտեցման, որ արձանագրությունները Ազգային ժողովից հետ կանչելով հարցը դեռ չի լուծվել: Թուրքիան ոչ օրակարգային, բայց Հայաստանի ստորագրությամբ գոյություն ունեցող արձանագրությունները կարող է Երևան կել, եթե դրանց սակ այդդեռ էլ մնա Հայաստանի ստորագրությունը:

ԱՐԿԱՆՆԻ ՏԱՐԻՈՒՅՈՒՆՆԵՐ

### ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

## Տեր-Պետրոսյանին արժի լսել

Ի՞նչ է ուզում Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի տարում ընդունված Հռչակագրից: Չէ որ առաջին կամ ինչդեռ Երևանում են վստահ՝ «միակ ընտրված» նախագահը նման՝ ազգային մեծանկություն ունեցող հարցերը ֆնմարկելու նախադրյալով ցանկություն է հայտնում հանդիմել գործող նախագահի հետ, այն էլ այն դարաբայան, երբ ինքը լուրջ ֆաղափական, եւ ոչ միայն ու ոչ այնքան ֆաղափական սարձայնություններ ունի վերջինիս հետ, դա լավ է, բայց, օրինակ ինչդեռ ազգային մեծանկություն ունեցող այլ հարցերում Տեր-Պետրոսյանը ցանկություն չի հայտնում երկխոսել Սերժ Սարգսյանի հետ, ավելին՝ հրաժարվում է այդ առաջարկությունից, բայց, ահա, Ցեղասպանության հարցում ինքն է առաջարկում:

Հայաստանում առաջին նախագահական ընտրություններն անցկացվեցին 1991-ին. ընտրված Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, 1996-ին՝ վերընտրվելով ՀՀ նախագահի ժառանգում, հրաժարական սկեց 1998-ին, այսինքն Հայաստանի նախագահը եղավ՝ 1991-98-ին: Այս 7 տարիների ընթացքում, երբ, ինչդեռ հիշում ենք, ՀՀ արձանագրության ֆաղափականության առաջնահերթությունների ցանկում Ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործընթացն ամենեւին էլ ընդգրկված չէր, աշխարհի միայն 6 երկիր է ընդունել Ցեղասպանությունը՝ սարքեր մակարդակներով: Արգենտինան՝ Սենթալի որոշմամբ, Ռուսաստանը՝ Դունայի որոշմամբ, Կանադան (Համայնքների դալա), Հունաստանը (խորհրդարան), ԱՄՆ-ի Ներկայացուցիչների դալալա եւ Լիբանանի Պազամակորական դալալա:

Այնինչ, Տեր-Պետրոսյանից հետո, այսինքն, երբ Ցեղասպանությունը հռչակվեց որդեկ արձանագրության, մինչեւ այսօր Հայոց ցեղասպանությունն ընդունել են ավելի ֆան 13 երկիր, մի Երևան միջազգային կազմակերպություններ, Հռոմի դալալա... Հետեւաբար, կոնկրետ Ցեղասպանության հարցում, թույլ սկեք գործում, մեր գործերն ավելի լավ են եղել առանց Տեր-Պետրոսյանի, ֆան նրա դեկավարությամբ կամ ներկայությամբ:

Ավելին, երեք տարի անընդմեջ ՀՀ առաջին նախագահն անձամբ արդիլի 24-ին չի լինում Ծիծեռնակաբերդում: Անուշտ, սա կարող էր լրիվ ժառանգականություն լինել, բայց խնդիրն այն է, որ ամեն տարի Տեր-Պետրոսյանը չի բարձրանում Ծիծեռնակաբերդ՝ միտնույն ժառանգաբանությամբ՝ հիվանդ է: Համաձայնեք, երբ հայ մարդն ամեն տարի արդիլի 24-ին հիվանդանում է, ուրեմն նա կան հուզվելու աստիճան հայրենաստեր է, կան... Դա դրս ասացիք:

Այս համատեղում, այսինքն այն դարաբայան, երբ Տեր-Պետրոսյանի համար Ցեղասպանության հարցը երեք չի եղել ազգային առաջնահերթություն, անվազն սարթինակ է, թե ի՞նչ է նա ուզում Հռչակագրից: Ավելին, առաջարկում է Ցեղասպանության հարցում համազգային սեսակետ ձեռնարկել՝ այդ կաղակցությամբ անցկացվելիք ֆնմարկումներով ընդգրկելով մի Երևան սփյուռքաբան մակարդակների եւ գործիչների, որոնց, ինչդեռ նաեւ Սփյուռքում արող մեր ողջ հայրենակիցներին, ժամանակին՝ «նարինջ ուտող» էր կոչում:

Ամեն դեպքում, արժի Ցեղասպանության հարցով լսել ՀՀ առաջին նախագահին՝ երկու ժառանգով. նախ հնարավոր է Տեր-Պետրոսյանն այսօր Երևանում վերադառնալով, հասկացել, հետեւաբար նրա խորհուրդներն ու ունակությունները կարող են օգտակար լինել: Երկրորդ, եթե Տեր-Պետրոսյանը այս հարցում իր սեսակետները չի փոխել, կարելի է էլի լսել նրան եւ անել հակառակը, որը ճիշտը կլինի:

ԱՆԱՐԻՏ ԳՈՎԱՍԵՓՅԱՆ

Սկիզբը՝ «Ազգի» հունվարի 30-ի, փետրվարի 6-ի, 13-ի համարներում

Նիսը սկսվեց

Հայցվոր Փերինչեֆը սկսեց կարգալ իր թուրքերն ելույթը: «Ես վստահում եմ Ձեր դասարանին»: «Եվրոպացու ազատության համար ենք այստեղ»... Կողմի մասնակցող արագ-արագ գրի էր առնում նրա մտքերը՝ առանց թարգմանությունից օգտվելու: Մինչ փնտրում էի համաժամանակյա թարգմանության անգլերեն տարբերակը, նա դասարանական արագ գրավեց ինձ սեռական արդարացավ՝ «կարծում էի՝ թուրքերն զիտեմ»: Չղատարանացի: Ծանր էր լսել, թե ո՞րքան ինչպես էր առանց հասուն ջանքի դասարանի առջև ծաղրում արդարացությունը՝ վկայակոչելով դասնությունից հայտնի ազատ խոսքի ամբաստանումը: Ձեռք դրվար է սղագրում: Նրա փաստաբան խորհրդատուները լավ են աշխատել: Կարող եմ համոզված: Լսել եմ հենց փորձառու թարգմանիչներից՝ որքան էլ որոշեցի, միևնույն է հնչեցանք մեջ երբեմն իրենց վերաբերմունքն են արտահայտում, ծանր է ունկնդրել, որ նրանք էլ թուրք ժխտողի ասածները կարող են առանց հույզի: Փերինչեֆը զծագրում է Թուրքիայի նոր բառապաշարը՝ ընդհանուր ուղեբերությունը տեղը զիջել է Massaker կոտորած բառին, դասալսման ընդմիջումից հետո նոր մի «եզրույթ» էլ է օրջանառում՝ Voelkerschlacht (բառացի՝ ազգերի ջարդ, կոտորած Աճ. Գ.) գերմաներեն ասում է Փերինչեֆը՝ հավասարեցնելով ոճագրորին եւ անմեղին, դահիճին ու զոհին: «Փերինչեֆը չի ժխտել հայերի կոտորածները, այլ միայն կասկածի տակ է դրել Շվեյցարիայի «անհաջող» օրենքը, Փերինչեֆը հայերի հանդեպ խստական մոտեցում չի ցուցաբերել, նա սիրում է ճանաչում է հայերին», հայցվորի փաստաբան Սեսֆան Թելմոնի խոսքից:

Բացի «Les Nouvelles d'Armenie» գլխավոր խմբագիր Արա Թորանյանից, որ ինձ հետ միասին դահիճում է, հայրենակից մյուս գործընկերներն՝ «Ֆրանս Արմենի» հանդեսից Վահե Տեր-Մինասյանը, հայաստանյան՝ Գ. Գ. «Արմենիա», «Շանթ», «Երկիր մեղի», Գ. Գ. հեռուստաընկերությունների, «Պանորամա» կայքի մեկնաբանները միտքով հետևում են լրագրողների համար նախատեսված սրահից՝ հեռասփռմամբ:

Իմ լսած անգլերենից վիրավորվեցի՝ ժխտողի ասածներն են կարողում առանց կասկածելու: Ըստ կանոնակարգի խոսքը դասասխանող կողմին է՝ Շվեյցարիային: Փաստերը ցարադրվում են չոր, առանց հարձակողական հնչեցումի: Երկրի օրենքի դասարանները երբեմն նաև հուզվում են, կնկնում, Շվեյցարիայի ձայնը տեղ-տեղ կերկրում է

դառնում: Թուրքիայի բառերի հրեանքին, թե՛ ժխտող ոճագրորների «կուռ» ներկայությունը դասարանի դահիճում մթնոլորտը գրկել են «լավագույն դասարանությունը հարձակումն է» մարտավարությունից: Բայց հստակ ձեռակերտում են՝ Փերինչեֆի հայտարարությունները ունեցել են ցեղասպան միտք, եւ Շվեյցարիան իր երկրի սարածում կիրառել է իր օրենքը: Շվեյցարիայի կառավարության ներկայացուցիչ Ֆրանկ Շտուրմանը ընդգծում է, թե օրենքը դրվել է մարդկության դեմ հանցագործությունների, ցեղասպանությունների դեմ: «Միջազգային մակարդակով սուր» չի կարող միայն իրավաբանական հարցերով սահմանափակվել, հայցվորը մեղադրում է հայերին դասնու-

ներկա բոլոր ոճագրորներին ելույթի ավարտին ձեռնազդեք են հազցնելու, ու 17 դասավորներից կազմված մարմինը սկսելու է հասուցման մասին խոսել:

«Անհարմար ցեղասպանություն» (An Inconvenient Genocide) գրքի հեղինակ, մարդու իրավունքների ակադեմիկոս դասարան, արհայական բարձրագույն Չեֆրի Ռոբերտսոնը, որ ժամանակին Սիերա Լեոնեում եղել է ՄԱԿ-ի դաստիարակման հանցագործությունների դասարանի առաջին նախագահը, դեռես ABC հեռուստաընկերությանը սկսած հարցազրույցում շեշտում է՝ երբ Թուրքիայի կասարածը ողբերգություն բառով ենք բնորոշում, շեղվում ենք ճշմարտությունից, դա ոճի է:

սորացվի: Այդ դասարանով է, որ 10-րդ հոդվածն ունի դրույթ, որը թույլ է տալիս օրենքով սահմանափակել խոսքն այն դեպքում, երբ կարող է կամ մտադիր է որոշակի վնաս դասարանել, բռնություն, հանրային անկարգություն հրահրել, ռասայական աստիճանում սերմանել: Շվեյցարական դասարանները վճռեցին, որ Փերինչեֆի մատուցած ծառայությունները ռասայական էին, որ նրա թուրքերն արհասանած խոսքերը նույնպես ունեն ոգեւորել Թուրքիայում իր աջակիցներին եւ ուղղված էին հայերի դեմ՝ որդես ազդեցություն, ի դասարանություն իր հերոս Թալեաթ փառաչի՝ օսմանյան Հիսթերի: Ռոբերտսոնը նշեց, որ սխալ է դասարանի այն դրույթը, թե Նյուրմբերգի միջազգային ռազմական սրբուհի դասարանը...

դասարանություն բառերով անհարգելի համար, իր հիմնականում ներկայացրեց Քլունիին՝ նաև բրիտանական անգլերենի գեղեցիկ առոգանությամբ տրամադրելով:

Նախադեպ չէին հայտարարել, բայց ժամը 11-ին միտքն ընդմիջում ունեցավ՝ 30 րոպե: Ես համառոտեմ հայտնվում եմ Փերինչեֆի առջև: Ոչ միայն Ռոբերտսոնի, Ամալ Քլունիի ասածները մոռացած, այլև իր կարգացած «կիրք» տեսքն էլ ծալել, եվրոպական լրատվամիջոցների համար հին մկազարկիչն է միացրել, որի ասեղը մաշվել՝ անընդհատ նույն տեղն է խզվազում՝ ցարադրիկ խոսում է ՀՀ-ին արգելափակելու Տեր-Պետրոսյանի իրավաբանությունից, Եվրոպայի փակության մոխազ դարձած իսլամիստներից...

Մարտի 20-ի օրագիր



թյունը կեղծելու մեջ՝ հայտարարում, թե հայերն են ստանել թուրքերին, նույն, որ երբեք չի զղջա», ասում է Շտուրմանը:

Մասնում են՝ եթե դասավորները մի տակ հայացք գցեն դիմացի մայրին, դարձից էլ դարձ է դառնալու, որ Բելգիայից, Սիդեյլանդներից, Գերմանիայից ավտոբուսներով իրենց համերաշխությունը փաստող այլաշայցների զանգվածը, ոչ այլ ինչ է, քան գունավոր ժամանակակից 3D տիպից դուրս եկած Փերինչեֆ, որ այսօր չէ, վաղը ֆանկադեմիստ բազմանալով Եվրոպայի օրենսդրությունն են հանրաբար միջոցով իրենց ընթացմամբ «ազատ կարծիքին» հազուկապ սարքելու:

Ժամը 10 անց 39-ին խոսքը սրվում է ՀՀ կառավարության ներկայացուցիչ Գեուրգ Կոստանյանին: Կարճ է խոսում: Այնուհետ դահիճը համակալանք է դառնում: Չեֆրի Ռոբերտսոնի ելույթով հիանալու առիթ էր եղել դեռես 2014-ի հոկտեմբերին ABC հեռուստաընկերության եթերից: Բայց այն, ինչ լսում ես կենդանի, ոչ չէ ձայնաշեղանակությունն իր կարող փոխանցել: Նրա բրիտանական շեշտն ու առոգանությունն այնքան տրամադրիչ է, հոնտորի նրա ձիւրն այնքան ազդու, որ ինչ էլ ասի, թվում է՝ լսարանը հնազանդվելու է: Ձայնն ասես Վերելից է հնչում՝ որդես դասավճիռ, ու թվում է, թե ոճագրորին, ավելի ճիշտ դասարանի սրահում

Ռոբերտսոնին լսեմ. 1915-ին Օսմանյան կառավարության նախակը, ինչպես Բեռլինին ներկայացրել էր Գերմանիայի դեսպան Վոլֆ Մեսսերիխը, «հայկական հարցի վերացումն էր՝ հայ ժողովրդի ոչնչացման միջոցով»: Հայերի, իսկ այնուհետ Գերմանիայում հրեաների հետ կասարվածն էր, որ հիմնված էր Լեմկինին ստեղծել «ցեղասպանություն» բառերը՝ բնորոշելու համար մարդկության դեմ հանցագործություններից ամենածանրը: Հանցագործություն, որի դեմ այսօր բոլոր դեսպանները դասարանվել են դառնալով միջազգային իրավունքի ուժով: Պարտավորություն, որն ըստ միջազգային կոնվենցիայի 20-րդ հոդվածի, ներառում է խստականություն, թեմաման կամ բռնություն հրահրող ռասայական աստիճանում ֆարգելու արգելք: Տվյալ դեպքում՝ հարցն այն է, թե Եվրոպայի օրենքը՝ Քրեական օրենսգրքի 261-րդ հոդվածը, որով դասարանվել էր Փերինչեֆը, համատեղելի է Եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածով նախատեսված խոսքի ազատության հետ: Այս հոդվածը սահմանում է կանխավարկած մի կոնվենցիայում, որը դասարանում է առանց խոսքանգամների, խստականության արդյունք՝ «Ես հրեա եմ», «Ես մահմեդական եմ», «Ես հայ եմ», «Ես եզդի եմ» ասելու իրավունքն ու արժանապատվությունը՝ չվախենալով, որ կնկնադատվի կամ կս-

տեղ էր նացիստներին, իսկ երիտթուրքերի դասարանում դա չի եղել: Թուրքիայի ռազմական սրբուհի 1919-ին կիրառելով միջազգային ռազմական իրավունքը՝ դասարանել էր Թալեաթ փառաչին եւ նրա բանդային: Բայց դասարանն ակնհայտ ասում է, թե չես կարող ոճագրորությունն անվանել ցեղասպանություն, քանի դեռ դրա վերաբերյալ չկա միջազգային դասարանի վճիռ, մի բան, որ անհեթեթ է: Ըստ այս չափանիշի, նույնիսկ Հոլոկոստը չէր կարող որակվել ցեղասպանություն, քանի որ Նյուրմբերգի 1946-ի վճիռն այս հանցագործության մասին որեւէ նշում չի դարձնակում: Այն ստեղծվեց 1948-ի կոնվենցիայով», նշեց Ռոբերտսոնը՝ կոչ անելով Վերին մալաքին չկրկնել մախրոդի սխալները: Նա շեշտեց, թե դրանք ընդգծում են այն գաղափարը, թե Հոլոկոստը միակ «իրական» ցեղասպանությունն է, մնացածին հավեց մղելով սեռության ու բանավեճի սիրույթ: «Փորձելով արժանություն սալ Հոլոկոստին՝ նկատելով այն որդես միակ ցեղասպանություն, այս վճիռը սրամաքանությունը վստահում է ցեղասպանության կանխարգելման կենսական դասարանը: Աշխարհը չի տեսել իր սարքերը: Այնուհետ դեռ Գեուրգ ցեղասպանության են Հոլոկոստի միջոցով», ասաց իրավադասարանը՝ անբիռնի մոտ հրավիրելով Ամալ Քլունիին, որն էլ մանրամասն ներկայացրեց մահվան ֆայլերի ու կոտորածների կոնկրետ ատագույցներ: Նա անդրադարձավ Թուրքիայում խոսքի ազատության մոխալ վիճակին, մարդու իրավունքների խախտումներին, Հրանս Դիմիի ստանությունը՝ շեշտելով, թե սա թուրք ազգայնականների ձեռագիրն է: Ոչ ՄԻԵՂ-ն է այն հարթակը, ոչ էլ Փերինչեֆի գործը, որի օրջանակներում կարող է որոշվել դեսպանության դասարանությանը ցեղասպանության հանցանքի մեջ: Բայց եթե անգամ եվրոպական դասարանի իրավասությունների մեջ լինեք այդ հարցը, ապա վկայություններն ու ատագույցները բավարար են այդ իրադարձությունները Ցե-

ղարտության վստահ չի գգում ուրեմն:

Նիսի ցարունակությանը Փերինչեֆը, հին ձայնագրությունը չանջատած, ոգեւորությունը չկարողացավ գաղել՝ դասարանին սկսեց ներկայացնել ազատագրության դասարանի մարտիկ Թալեաթ փառաչին ու... ընկավ ծուղակը: (Փերինչեֆի հետ հարցազրույցը տես «Ազգի» հունվարի 30-ի համարում-խմբ.) Շվեյցարական կողմը վարդեսորեն օգտագործեց հայցվորի ցարադրանքը՝ փաստելու իր վճիռն օրինականությունը: Դասարանը գրավոր մասնակցության մեջ ներկայացված փաստարկներին ակնազարտ եղավ նաև ժխտողի բանավոր ելույթում: Փերինչեֆն ըստ էության ինքն օգնեց «աղաղկոնորոշված» կողմին արագ ճանաչելու թուրքական ժխտողականության իրական դեմքը:

Դասավարության ավարտն գոնե ինձ համար ցուց անակնկալ եղավ: Քլունիին, Ռոբերտսոնը, մերմի հեռացան՝ առանց ներկա 40-50 թղթակիցներին հայկական, Հայաստանի Հանրապետության տեսակետները մանր ասուլիսով ներկայացնելու: Անկախ այն բանից, թե ինչ վճիռ կիրառարակի դասարանը ամիսներ հետո, անընդհատ բողոքում ենք, թե տեղեկատվական «դասարանում» տանով ենք տալիս: Ահա՛ աշխարհն ակնազարտ ձայնագրիչ արած Քլունիին տեսել, մեզ ունկն է անում, իսկ մենք... բարեհաճ ժողով, նկարվում ենք: Կունեմանք մասն առիթ:

\*\*\*

Փողոց դուրս եկանք: Թալեաթին երկրորդ անգամը թուրքականից բացի նոր դրոշմեր էլ ունի՝ աղբեղանական, միջինասիական համարակետություններ: Նրանց դեմ հանդիման հայկական 50-60 հոգանոց երիտասարդների մի խումբ է «դիմակայում», Էլզաբի օրջանից են, հայերեն բարձր երգում են: Ուրեմն Շահան Շահնուրն էլ իրավունք կա, եթե Եվրոպայի կենտրոնում, թեկուզ ռոմանտիկ այստեղ վերաճեակերտեմ՝ «Առաջ» երգով:

# Նյուլանդական «բլիթներ»՝ Տարավային Կովկասի համար

ԱՄՆ ղեկավարող Եվրոպայի եւ Եվրասիայի հարցերով օգնական Վիկտորիա Նյուլանդն ավարտեց սարածաբանային իր այցը՝ Ադրբեջանում, Վրաստանում, ադա նաեւ Հայաստանում, հանդիպելով ինչպես երկրի ղեկավարության, այնպես էլ ֆաղափացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ: Ուկրաինական մայրամուտում բլիթներ բաժանող Նյուլանդը Հայաստան էր եկել՝ ի օգնություն խնդիրների ֆինանսավորման նախաձեռնության հավանաբար անհաջող հարցեր: Հայաստանի արտգործնախարար Էդվարդ Նալբանդյանի հետ հանդիպմանը, երկկողմ հարաբերություններից ու միջազգային հարթակներում փոխգործակցությունից զատ Նյուլանդը, ըստ ղաժեժնական հարցազրույցի, ընդգծել է «Հայաստանի դրական ձեռքբերումները ժողովրդավարության, ֆաղափացիական հասարակության անադադուն, սենսեական բարեփոխումների եւ մի օարբ այլ բնագավառներում»:

Պաժեժնական հարցազրույցում նաեւ ակնկալելի չէժեժնական համաժեժնական նախարար Նալբանդյանը եւ ղեկավարող օգնականը համակարծիք են եղել, թե «ղեկս է հնարավոր բոլոր ջանքերը գործադրել» հիմնահարցի բացառադեպ խաղաղ կարգավորման համար՝ միջազգային իրավունքի՝ ուժի եւ ուժի սղառնալիքի չկիրառման, սարածաբանային անբողոքականության եւ ժողովուրդների իմունոռեժիմ սկզբունքների հիման վրա»:

Նախագահ Սերժ Սարգսյանի հետ հանդիպմանը Նյուլանդը, ըստ նախագահի գրասենյակի ղաժեժնական հարցազրույցի, գոհունակությամբ է խոսել Հայաստան այցի արջանակներում մինչ այդ ղեկական մարմինների եւ ֆաղափացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ ունեցած իր հանդիպումների մասին: Նա ընդգծել է, թե Մ. Նահանգները ղաժեժնական է ֆինանսավորում Հայաստանին ԱՄՆ հեժազա աջակցության հնարավորությունները:

Պաժեժնական հարցազրույցում նաեւ ակնկալելի չէժեժնական համաժեժնական նախարար Նալբանդյանը եւ ղեկավարող օգնականը համակարծիք են եղել, թե «ղեկս է հնարավոր բոլոր ջանքերը գործադրել» հիմնահարցի բացառադեպ խաղաղ կարգավորման համար՝ միջազգային իրավունքի՝ ուժի եւ ուժի սղառնալիքի չկիրառման, սարածաբանային անբողոքականության եւ ժողովուրդների իմունոռեժիմ սկզբունքների հիման վրա»:

Սինչեդ լրագրողների հետ հանդիպմանը Նյուլանդը ժեղեկացրել է, որ ֆինանսավորման հարաբերությունները բոլոր հարեանների հետ: Եվ ֆանի որ ամերիկյան ժեժանակյունից Հայաստանի ու Թուրքիայի հարաբերությունների նորմալացումը մնում է կարեւոր, ԱՄՆ-ը կավելացնի այդ ուղղությամբ ջանքերը: Ինչպես կարելի էր ակնկալել, Նյուլանդը չի մեկնաբանել հայ-թուրքական արծանագրությունների հեժկանչը Ազգային ժողովից, սակայն ընդգծել է, թե Հայաստանը գործընթացից դուրս չի եկել, ուսի գործընթացը կարող է արունակվել:



Ճիծեռնակաբերդ իր այցելությունը էլ լրագրողներին Նյուլանդը ներկայացրել է որդեժ մասնավոր այց այն դեղում, երբ Ամերիկայի Հայ դաժի գրասենյակի ղեղումամբ՝ այցը ներառված է եղել ղաժեժնական այցելության օրակարգում, ուսի ներկայացնել որդեժ մասնավոր ճիծ չէ:

ԱՀԳ-ի գործադիր սնորեն Արան Համբարյանը մեկնաբանել է նաեւ Նյուլանդի հայտարարությունը Արցախում 2014թ. ամառը ձերբակալված արբեջանցի ղեղերսաններ Հաիբազ Գուլիեի եւ Դիլիան Ասկերոյի առնչությամբ առ այն, թե կոչ է անում արցախյան իժանությունների «մարդասիրական ժեժ» անել՝ վերադարձնելով նրանց Ադրբեջանին: Համբարյանը, ըստ Ֆրեզնոյի «Ասադարեզ» թերթի, Նյուլանդի այս հայտարարությամբ առնչությամբ հիժեցրել է մարդասղան Ռամիլ Սաֆարովի դեղդ, երբ Ադրբեջանում ֆնած հային կացնահարած մարդասղանին Ալիե կրսերն ընդունեց ամենայն փառաիեղությանը:

Հայաստանյան ղաժեժնական հարցազրույցում մեջ ես ոչինչ ասված չէ արբեջանցի ղեղերսանների վերաբերյալ որեւէ ֆնանրկման մասին, մինչդեռ այդ առնչությամբ Բաբկում ունեցած հանդիպումներում ԱՄՆ ղեկավարող օգնականը անգամ խոստում էր սվել հարցը Հայաստանում բարձրացնելու առնչությամբ:

Ադրբեջանում իր հանդիպումների ընթացումը Նյուլանդը թերեւս ավելի կարեւոր անելիներ ու հարցեր ուներ, ֆան արբեջանցի ղեղերսանների վերադարձի խնդիրը, բայց էներգեժիկ ու մարդու իրավունքների հարցերի արանում հասցրեց Բաբկում խոստանալ, թե Հայաստանում ես կբարձրաժայնի ղեղերսաններին որդեժ «մարդասիրական ֆայլ» վերադարձնելու մասին:

Ադրբեջանական լրասվամիջոցների փոխանցմամբ, էներգեժիկայի ուղրսում ԱՄՆ-Ադրբեջան հարաբերությունների վիժակն «հրաժայի» գնահաժելու եւ նոր նախագծերի ֆնանրկման մասին ժեղեկացնելու հետ մեկեղ ԱՄՆ ղեկավարող օգնականը բարձրացրել է մարդու իրավունքների

ներին ու ժողովրդավարությանը վերաբերող հարցեր, սակայն աղաղակող անարդարություններն ու բռնությունները եւ ճնունները ֆաղափացիական հասարակության ներկայացուցիչների ու լրագրողների նկատմամբ կարծես ոչ առանձին ֆնանրկման, ոչ էլ անգամ ժեժադրման չեն արժանացել: Թերեւս այս հարցում էլ իր աղեղությունը է ունեցել «փայլուն» էներգեժիկ համագործակցությունը:

Նույն համագործակցության շնորհիվ էլ երեկ մեղմ ու դրական գնահատականներով է Նյուլանդը հեռացել Ադրբեջանից, չնայած վերջին արջանում Ադրբեջան-Միացյալ Նահանգներ հարաբերությունները այլ կերպ, ֆան լարված չես կոչի: Ադրբեջանը, ի դասախան մարդու իրավունքների ու կոռուպցիայի առնչությամբ ամերիկյան կղղմից հնչած դախարակությունների, ֆնանրահում է ԱՄՆ ֆաղափականությունը, ամեն աղիթով ֆնանրահության ու հրաժարումը բաժին հանելով նաեւ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբին ընդհանուր առմամբ:

Եզրահակելով՝ Նյուլանդի սարածաբանային այցելությունը հեժաբրական ժամանակահատվածում ժեղի ունեցավ, երբ սարածաբանում էին նաեւ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահները, երբ Վրաստանում ամերիկյան ֆավորիս նախկին նախագահ Միխեիլ Սաակաժվիլու առնչությամբ Ուկրաինայի հետ ղեղանագիտական հարաբերություններում լարվածություն է մնում, իսկ Ադրբեջանում էլ արունակվում է ֆաղափացիական ակժիվիսների ու լրագրողների նկատմամբ էլ ավելի մեծ ու մեծաթիվ բռնությունների, ճնունների գործադրումը:

Թերեւս ԱՄՆ-ը փորձում է վերաժեւակերթել կամ թարմացնել Հարավային Կովկասում սեփական ֆաղափականության նրբերանգները, ինչի համար էլ այս այցելությունը հասկանալի կլինի: Այս մասին դեռ կլեսնի:

ԱՐԱՆԵՆ ՆՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

## Եզիղոժոսը ղաժեժում է լիբիացի ջիհաղիսներին

Անցյալ արբաթավերջին լիբիացի ջիհաղիսների կողմից 21 ողոժի րիսոնյանների գլխասման ժեժաերիզի հրաղարակումից ընդամենը մի ֆանի ժամ անց եզիղոժական F-16 ռազմօղանավերը ղաժեժիզ գրոհներ ձեռնարկեցին «Իսլամական ղեժություն» լիբիական մասնաժյուղի «ձամբարների, կուսակման վայրերի եւ գիմաղաիեսների վրա»: Ֆրանսիական «Ֆիզարո» թերթում հրաղարակված ակնամաժեժների վկայությունների համաժայն, հարձակումների թիրախ է դարձել ջիհաղիսների գլխավոր ֆաղաղ Դերման, որը զսնվում է մայրաֆաղաղ Տրիղոլիից 1300 կմ դեղի արեւելի:

«Իսլամական ղեժության» լիբիական մասնաժյուղի է, որի 40-50 մարժիկները ոչնչացվել են օղային հարվածների հեժեւանով: Այդ մասին Եզիղոժոսի ղաժեժնական հեռուսաղաղիքի եթերում հայտարարել է Լիբիայի օղոժի հրամանատարներից մեկը: Նա ավելացրել է, որ մոս օրերս կձեռնարկվեն նոր հարվածներ:

### ջիհաղիսները եւ Լիբիայի «իմֆիժիսանությունը»

2011 թ. ամերիկյան ներխուժումից եւ Զաղղաֆիի սղանությունից ի վեր Լիբիան մասնաժեժնական է եւ բզկսվում է ներին կոիվներից: 2014 թ. օղոսոսի վերջերից մայրաֆաղաղ Տրիղոլին վերահսկում են իսլամիսների խռովարար խմբավորումները, որոնց խորհրդարանին՝ Համազգային կոնգրեսի խոսնակ Օմար Հոնայղանը դասաղարեւել է Դերմայի վրա եզիղոժական եւ լիբիական ռազմօղանավերի ձեռնարկած հարձակումը, այն անվանելով «գրոհ Լիբիայի իմֆիժիսանության դեժ»:

Ներկայումս Լիբիան ունի ախղաններ դարձած երկու խորհրդարան եւ երկու կարավարություն, նուն է «Ֆիզարոն»: Դղոժների սղանության կազմակերղիչը

ջազզայնորեն ձանաչված կառավարությունը ղեկավար Աբղուլաի ալ Թանին երկրի արեւելում՝ Թոբրուկում զսնվող իր ռազմակայանից Արեւմուժին հորղորել է օղային հարվածներ հասցնել իսլամիսներին, որոնք մայրաֆաղաղից արսախել են օրինական կառավարությանը: «Մեր ձեռքին ունենի հասաժեժնական ժեղեկություններ, որ «Ալ Ղաիղան» եւ «Իսլամական ղեժությունը» ներկա են Տրիղոլում եւ Բեն Ձավաղի մոսակայում», հայտարարել է վարչաղեժը՝ վկայակոչելով երկրի կենսոնում զսնվող եւ «Լիբիայի լուսաբաց» խռովարար խմբավորման ձեռն անցած այդ ֆաղաղը: «Ես մեծ ժեղություններին խնդրեցի գրոհներ ձեռնարկել այդ խմբերի դեժ, ֆանի որ իսլամիզմի վսամզը կարածվի երղողական երկրներում եւ առաջին հերթին Իսլաղիայում», հայտարարել է վարչաղեժը «Ֆիզարոյի» թղթակցին:

### Քարարն ու Թուրքիան լուռ են

«Ալ Ղաիղայի» աֆրիկյան մասնաժյուղին հարվածելու հարցում Եզիղոժոսին եռանղաղին աջակցում է ղարսից ժղի գլխավոր ներղոնողներից մեկը՝ ԱՄԷ-ն, որն անցյալ սարվա ամռանը եզիղոժական սարածից օղային հարվածներ հասցրեց Լիբիային: Վերջին ամիսներին լիբիական ֆաղսը սազնաղ է ղաժեժառում ԱՄԷ-ին: Այդ երկրի ղեկավարներից մեկը արբաթներ առաջ «Ֆիզարոյին» սված հարցազրույցում ընդգծել էր Լիբիային հարվածելու կարեւորությունը: Սակայն հակաղիբիական նոր ձակաս ձեւավորելու ջանքերը բախվում են սարածաբանի որո երկրների, մանավանղ Զաթարի եւ Թուրքիայի դժկամությանը եւ նույնիսկ ընդղիմությանը: Այդ երկու երկր-

թյունների դեժն առնելու համար»: Եզիղոժոսի եւ Ֆրանսիայի նախագահներ Աբղել Ֆաթթահ ալ Սիսին եւ Ֆրանսուա Օլանղը միաժամանակ ՄԱԿ-ին կոչ են արել Անվսանղության խորհրղի միս հրավիրել «Իսլամական ղեժության» դեժ ողղված «նոր միջղոցներ» ձեռնարկելու նղաժակով:

«Ալ Ղաիղայի» աֆրիկյան մասնաժյուղին հարվածելու հարցում Եզիղոժոսին եռանղաղին աջակցում է ղարսից ժղի գլխավոր ներղոնողներից մեկը՝ ԱՄԷ-ն, որն անցյալ սարվա ամռանը եզիղոժական սարածից օղային հարվածներ հասցրեց Լիբիային: Վերջին ամիսներին լիբիական ֆաղսը սազնաղ է ղաժեժառում ԱՄԷ-ին: Այդ երկրի ղեկավարներից մեկը արբաթներ առաջ «Ֆիզարոյին» սված հարցազրույցում ընդգծել էր Լիբիային հարվածելու կարեւորությունը: Սակայն հակաղիբիական նոր ձակաս ձեւավորելու ջանքերը բախվում են սարածաբանի որո երկրների, մանավանղ Զաթարի եւ Թուրքիայի դժկամությանը եւ նույնիսկ ընդղիմությանը: Այդ երկու երկր-

ներն օժանղակում են Լիբիայի իսլամիսական խմբերին, ինչղեւս որ փոհր-ինչ րողարկված ձեւով աջակցում են «Իսլամական ղեժությանը»: ԱՄԷ-ի ղաժեժնյաներից մեկը «Ֆիզարոյին» սված հարցազրույցում ասել է. «Մենք գիժենք, որ օղային ձանաղարհով Թուրքիա եւ հասցվում վիրավոր իսլամիսներ, որոնք բուժվում են թուրքական հիվանղանղոցներում»: ղաժեժնյան նաեւ դասաղարեւել է Մեծ Բրիտանիային, որը «չափազանց գիջղղամիժ է» Լիբիայում գործող «Մուսուլման եղբայրների» հանղեղ: Լիբիայի հարավում ես գործում են ջիհաղիսներ, եւ դա մսահղղում է հարեւան Չաղին, ինչղեւս նաեւ երղողական ղեժություններին: Չաղի որո մասերում արղեժ ժեղաբաժսված են ամերիկյան եւ ֆրանսիական հասուկ ուժեր, սակայն Լիբիայում ջիհաղիսների դեժ ղաժեժազմելու համար ամերիկացիները փնսում են հավելյալ դաժնակիցներ: Գերմանացիներն ու բրիտանացիները գրեթե չեն արձաղանում: Առ այսօր կոաղիղային միաղաղու ղաժեժնականությունը են հայժնել Սաղղյան Արաբիան եւ Զուվելթթը:

ղաժեժնյանց՝ Գ. Բեժեժեժեժ

ԶՈՆ ԵԻՆԴԵՐ

Նախորդ շաբաթվա զարգացումները հուսահատական էին եվրոպական ազատությունների մասին հոգացող մարդկանց համար: Անգելա Մերկելն ու Ֆրանսուա Օլանդը Մոսկվա ժամանեցին ներկայացնելու Ուկրաինական ճգնաժամը լուծելու «խաղաղության ծրագիրը», որն իրականում Վլադիմիր Պուտինն էր առաջարկել:

Մերկելն արդեն բարձրաձայնել էր, որ ռուս-ուկրաինական դաշտերում չի կարող ռազմական լուծում ունենալ: Այս միջոցը հնչել էր նաև Մյունխենի անվսանդության կոնֆերանսի եւ Բավարիայի լավագույն թոփ-ժողովների ժամանակ, որոնցում հասկանալի էր նաև Արեւմտեւի անվճարականությունը՝ հակադրվելու ռուսական ագրեսիային: Մյունխենում էստոնիայի նախագահ Թոմաս Զեդնիրիկ Իլվոլը Մերկելին ասել էր, որ կան ղեկավարողներ, կան

ընդամենը մի փոքր մասը երկու սասնամայակ առաջ ունեցած իրենց մարտունակություն: Նրանցից շատերը սակայն ընդհանրապես չունեն, իսկ Գերմանիան ընդամենը չորս գումարսակ է թողել ամբողջ Բուհնդեպտերում:

Միայն միայն Եվրոպայինը չէ: Ամերիկան էլ իր դերը խաղացել է դրանում, խրախուսելով անարդյունք առաջնությունների ֆինանսավորումը ի հաշիվ ավանդական դաշտայնության ծախսերի: Ավելին, 2001-ից սկսած ամերիկացիները հորդորել են ՆԱՏՕ-ի իրենց գործընկեր երկրներին զգալի գումարներ հատկացնել Աֆղանստանում իր մղած դաշտերում համար:

Բայց բարոյաբանական անկույտը Եվրոպայում շատ ավելի վասն է, քան ռազմական դաշտայնության անկումը: Աշխարհի բոլոր զենքերն ի չիփ են դառնում, երբ բացակայում են դրանց օգտագործման կամքն ու եռանդը: Սառը դաշտերում ավարտից ի վեր, արեւմտեվրոպացիները իրենք ի-

մանավանդ որ նա այդ հաղթանակին հասնելու է ֆաղափական, սնտեսական եւ ռազմական թուլության դիրքերից: Խոսելով ռազմական ուժի մասին, ղեկավար է նշել, որ հակառակ ՆԱՏՕ-ի եվրոպական երկրների թերություններին, Ռուսաստանը դեռեւս չունի այն կարողությունը, որն անհրաժեշտ է հաղթանակ սանելու համար Արեւմտեւի դեմ իր դաշտերում: Մոսկվան դեռ բավական դժվար ժամանակների միջոցով ղեկավար է անցնում մինչեւ հաղթահարի Ուկրաինայի ճգնաժամը, այնպես որ շուտով կարող է առաջնորդվել չի կարող գնալ Արեւմտեւի հետ: Միջուկային ու լուրջից բացի, Ռուսաստանի ռազմական կարողությունն այնքան էլ չափազանց չէ: Մոսկվան առայժմ զսնվում է ռազմական արդիականացման ծրագրի կես ճանապարհին: Այն կավարտվի 2020 թվականների սկզբներին: Ներկայիս նրա հետեւակային, ռազմաօդային եւ ռազմածովային ուժերը այնքան էլ դաշտայն չեն հաղթանակ սանելու ո-

# Արեւմտեւի սեղի է սալիս Պուտինի ճնշումների ներքո

զինել Ուկրաինային: Բայց աղարդյուն:

Արդար լինելու համար ասեն, որ Եվրոպայի նման Վաշինգտոնն էլ անվճարական է: Ուկրաինա դաշտայնության զենք ուղարկելու իմ առաջարկը, որը կարծես թե գործարկվելու էր, շաբաթվա ընթացքում փակուղի մտավ, չնայած Սոփիան չունի այնքան խառը հաղորդագրություններ է սփռում, որ դրանցից գլուխ հանելը բավական բարդ խնդիր է:

Վերջերս Օբամայի վարչակազմը հրապարակեց ազգային անվսանդության իր ռազմավարությունը, իսկ Մյուզան Ռայսն էլ բացատրեց, թե ամեն ինչ այնքան վատ չէ, ինչքան թվում է: Սոփիան սառն անուր արտահայտվածությունը «ռազմավարական համբերություն» կիրառելու է: Դրան շատ լուրջ չեն վերաբերվում ո՛չ երկրի ներսում, ո՛չ էլ դրա սահմաններից դուրս: Այդ է դաժանող, որ Եվրոպական երկրների առաջնորդները խուճափ են մասնավոր: Նրանք չգիտեն, թե Պուտինի հաջորդ փայլ ինչ կարող է լինել: Հավանաբար նա կփորձի վերահաստատել իր վերահսկողությունը նախկին խորհրդային տարածքների, ընդհուպ արեւելյան Եվրոպայի երկրների վրա եւ դրանով ֆաղափական անհետադարձության կմոլի Մերկելի եւ Օլանդի նման թուլական արեւմտյան առաջնորդներին:

Թվում է, թե նրանց մտքում անգամ չի անցնում, ոչ էլ Օբամայի, որ դաշտայն-միջոցներով Ռուսաստանի սնտեսությունը ֆայրայելու փորձերը էլ ավելի են ազդեցիկ դարձնում Պուտինին:

ՆԱՏՕ-ի ֆաղափահական ղեկավար Անդրեա Ֆոգ Ռասմուսենի կարծիքով Ռուսաստանի առաջնորդը կարող է կասաղի սարդաններ հրահրել Բալթյան մի ուղի երկրում, որոնք ՆԱՏՕ-ի անդամ լինելով կսփռեն դաշտայնություններին հավաքական անվսանդության միջոցների դիմելու: Բայց արեւմտյան երկրների ֆաղափահականները սովոր չեն նման բաներ լսելու: Երկու հիմնական դաշտայն կա նրանց անվճարականության: Առաջինը այն է, որ արեւմտյան եւ կենտրոնական Եվրոպայի երկրները զգալիորեն աղաքազանականացվել են սառը դաշտերում ավարտից ի վեր:

Դժվար թե գնվի ՆԱՏՕ-ի անդամ մի ուղի երկիր, որը դաշտայնության վրա ծախսի համախառն արտադրանքի «դաշտայնություն» երկու տկոսը, եւ Ամերիկայի հորդորներն այդ առնչությամբ սեղ չեն հասնում: Արդյունքում, բացառությամբ մի ֆանիսի, ՆԱՏՕ-ի անդամ Եվրոպական երկրները դաշտայն են

**Անգլերենից թարգմանաբար եւ հասկանալիորեն ներկայացվող հոդվածի հեղինակն է ֆաղափական մեկնաբան, ռազմագետ, հետախուզական եւ հակահետախուզական հարցերի մասնագետ Ջոն Զինդլերը: Նախկինում նա ազգային անվսանդության հարցերի շուրջ դաշտայն է Մ. Նահանգների ռազմածովային ֆլեշյուն: Ներկայիս «XX Committee» բլոգի նախաձեռնողներից է: Հոդվածը այդ բլոգում հրապարակվելուց հետո լույս է տեսել «Business Insider»-ում:**

րենց համոզում են շատ բաներում, որոնք դաշտայն իրական չեն: Նրանց լավատեսական աշխարհընկալումը անընդունելի է դարձել այն միջոցով, որ հրեներ դեռեւս կարող են գոյություն ունենալ: Եվրոպական երկրների առաջնորդները շատերը չեն կարողանում հասկանալ այն նոր իրավիճակը, որ Պուտինն է դաշտայնում նրանց: ՆԱՏՕ-ի դեմ որեւէ սարդան, որը բացառված չէ, որ սեղի ունենա շուտով, ամբողջովին ֆանդելու է հյուսիսատլանտյան այդ կազմակերպությունը:

Պուտինը կարող է հաղթանակ արձանագրել առանց մի զնդակ իսկ արձակելու: Նման դեմքում, չգիտեմ ինչպես է Օբաման, կամ որեւէ այլ նախագահ, զորք ուղարկելու Եվրոպա, որը համառոտն չի ցանկանում դաշտայնել իրեն:

Երկուսուկես հազարամյակ առաջ Սուն Ծու անունով չինացի մի իմաստուն ասել էր, որ «լավագույն ռազմական ֆաղափականությունը նախ հարձակվելն է մարտավարությունների վրա, հետո՝ դաշտայնությունների վրա եւ աղա միայն զինվորների վրա»: Պուտինը հենց դա է անում: Նա կարիք չունի ֆանդելու ՆԱՏՕ-ի մարտավարությունը, ֆանի որ իրականում ոչ մի մարտավարություն էլ գոյություն չունի: Նա հիմքերն է ֆանդում այդ դաշտայնություն՝ հիմնականում լրտեսության եւ ֆայրայիզ գործունեության միջոցով:

Հասկանալի է, որ Հունաստանում ռուսամեծ կառավարության ընտրությունից հետո, Իստանբուլի գլուխ բարձրացնող ձախակողմյան ուժերը հայտարարեցին, որ իշխանության գալու դաշտայնում Մասիսը դուրս կգա ՆԱՏՕ-ից:

Նույն մարտավարության կոնստրուկտիվ ղեկավար է դիտարկել նաև Կիոտոյի հայտարարությունն այն մասին, որ դաշտայն է իր ռազմական բազաները տարադրել Ռուսաստանին: Եթե Եվրոպական անվսանդության հիմքերի ֆայրայնում այս ձեռով շարունակվի, աղա Ռուսաստանի համար խնդիր չի լինի հաղթանակել «մեծ դաշտերում»: Եվ դա լավ լուր կլինի Պուտինի համար,

րենց դաշտերում, որը կծավալվի Եվրոպայում: Բանակի վերակազմավորումն ու զինվորականների վերադաստնումը սկսվել է 2007-09 թվերին եւ դրական արդյունքներ սալիս է, բայց լուրջ մարտահրավերներ դեռեւս առկա են: Այլ խոսքերով՝ Պուտինն առայժմ չի կարող իրեն թույլ տալ խրվելու լուրջ մի դաշտերում, մանավանդ որ ստիպված է Ուկրաինայից եւ Արեւմտեւից բացի, հոգ սանել Չինաստանի հետ սահմանը դաշտայնելու, ինչպես նաև վերահսկելու իրավիճակը Կովկասում եւ Կենտրոնական Ասիայում:

Ռուսաստանի բնակչությունը դիմացել է սնտեսական անկումին եւ դրամի արժեզրկմանը՝ մեղադրելով դրա համար Արեւմտեւին եւ ոչ թե Պուտինին: Բնակչության մեծ մասը դաշտայնում է վերջինիս հակաարեւմտյան դիրքորոշումը: Սրա դաշտայն այն է, որ Պուտինը կարողացել է ցարդ ցածր դաշտայն ստանդարտական գները:

Ուկրաինայի դեմ դաշտերում ստանված նուս զինվորները արհեստավար էին: Եթե դաշտայն զինծառայողներ ստանվեն, եւ նրանց թիվը գնալով ավելանա, աղա Պուտինի ժողովրդականությունը անտարակույս կնվազի:

Ինչքան էլ ՆԱՏՕ-ի երկրները թույլ լինեն ռազմական առումով, նրանք կարող են առնվազն մինչեւ 2020 թվականը կանգնեցնել Պուտինի ազդեցիկ մարտայնությունները: Բայց կանգնեցնելը կարող է առավել մեծ մարտահրավերներ դուրս բացել:

Արեւմտեւի կարող է սանձել մոլեգնած Ռուսաստանին: Պաշտպանական զենքեր Ուկրաինա ուղարկելը խելացի սկիզբ կարող է լինել: Նաև աշակցելը ՆԱՏՕ-ի ուժերին, հասկանալի խոցելի սահմաններում: Բայց այն, ինչ ոչ մի դաշտայնության բյուջե կան ռազմական մարտավարություն չի կարող տալ, դա ֆաղափական կամքն է: Եթե Եվրոպան չկարողանա վերականգնել իր իմնավստահությունը, նա ամեն ինչ կորցնելու է ավելի վաղ, քան ակնկալվում է:

Թարգմ. Ն. Ծ.

## Ամերիկացիները ոխերիմ թշնամի համարում են Ռուսաստանին, բայց սարսափում են «Իսլամական պետությունից»

Փետրվարի 8-11-ը «Գելաթ» հաստատության անցկացրած հարցման արդյունքների համաձայն, ԱՄՆ-ում Ուկրաինայի դեմքերի դաշտայնական մեկնաբանությունն աղել է հանրային կարծիքի վրա: Եթե 2014 թ. ամերիկացիները ոխերիմ թշնամի համարում էին ԿժԳ-ին, աղա այժմ նրան փոխարինում է Ռուսաստանը:

Ներկայումս ամերիկացիների 18 տկոսը ԱՄՆ-ի ոխերիմ թշնամի համարում է Ռուսաստանին, 15 տկոսը՝ ԿժԳ-ին, 12 տկոսը՝ ԶԺԻ-ին, 9 տկոսը՝ Իրանին:

2012 թ. եւ 2014 թ. անցկացված հարցումների համաձայն, Ռուսաստանի ցուցանիշները եղել էին համադասախանաբար 2 եւ 9 տկոս, ԿժԳ-ինը՝ 10 եւ 16 տկոս, ԶԺԻ-ինը՝ 23 եւ 20 տկոս, Իրանինը՝ 32 եւ 16 տկոս:

Եթե մեկ տարի առաջ ՌԴ ռազմական զորությունը ԱՄՆ-ի համար «օրհասական վսանգ» էր համարում ամերիկացիների 32 տկոսը, աղա այժմ նույն կարծիքին է 49 տկոսը: Ռուսաստանը վսանգավոր չհամարողների բաժինը համադասախանաբար 17-ից իջել է 7 տկոսի:

Չնայած այս ամենին, ամերիկացիներին իրենց համար զլխավոր սղառնալիներ են համարում «Իսլամական դեմությունը» եւ միջազգային աղաբեկչությունը (84-ական տկոս), ինչպես նաև Իրանում միջուկային զենքի մշակումը (77 տկոս) եւ ԿժԳ ռազմական զորությունը (64 տկոս):

Ռուսաստանի հանդեմ ամերիկացիների վերաբերմունքն այժմ վստաբարգույն է վերջին 26 տարում: Ռուսաստանին դրական գնահատական է սալիս հարցման մասնակիցների 24 տկոսը, մինչդեռ 70 տկոսը բացասաբար է վերաբերվում: Ընդամենը 3 տարի առաջ ամերիկացիների մեծ մասը դրականորեն էր վերաբերվում Ռուսաստանին:

Նախագահ Պուտինին դրական գնահատական է սալիս հարցման մասնակիցների 13 տկոսը, բացասական՝ 72 տկոսը:

«Գելաթ» հաստատությունը վերհիշելով սլալները համեմատել է ռուսաստանցիների ցրանում 2014 թ. աղի-հունիսին անցկացված հետազոտության սլալների հետ: Վերջիններիս համաձայն, հարցման մասնակիցների միայն 4 տկոսն է հավանություն սլել ԱՄՆ ղեկավարության ֆաղափականությանը, մինչդեռ 82 տկոսը բացասաբար է արտահայտվել:

2015 թ. հունվարին Ռուսաստանում «Լեւադա-կենտրոն» անցկացրած հարցման համաձայն, ռուսաստանցիների 2 տկոսը ԱՄՆ-ին վերաբերվում է շատ լավ, 11 տկոսը՝ հիմնականում լավ, 39 տկոսը՝ շատ վատ եւ 42 տկոսը՝ հիմնականում վատ:

Հարցման մասնակիցների 42 տկոսը ռուսամերիկյան հարաբերությունները համարում է թշնամական, 37 տկոսը՝ լարված, եւ միայն 4 տկոսն է դրանք համարում բնականոն, բարիբաղադրական կամ բարեկամական: Գ. Բ.

## Ռուսաստանցիները Եգիպտոսում մասամբ կլճարեն ռուբլով

Ռուսաստանցիները Եգիպտոսի որոշ խանութներում կարող են վճարել ռուբլով: Այդ մասին ռուսաստանցի լրագրողներին հայտնել է Եգիպտոսի զբոսաշրջության նախարարության ներկայացուցիչը:

Ավելի վաղ ՌԴ Նախագահ Վլադիմիր Պուտինը Եգիպտոսական «Ալ Ահրամ» թերթին սլած հարցազրույցում հայտարարել էր, որ երկու երկրները կփորձեն իրենց առեսուրը կազմակերպել առանց դոլարի, այսինքն՝ ռուբլով եւ Եգիպտոսական ֆունտով:

Եգիպտոսի իշխանությունները նաև ֆնում են ամռանը ռուսաստանցիների այցաղային տուրը վերացնելու հարցը: 2015 թ. հունվարի 15-ից մինչեւ աղիլի 30-ը 25 դոլարանոց այդ տուրը չեղյալ է հայտարարված: Այժմ խոսքը սլալ արտոնության երկարաձգման մասին է: Եգիպտոսը ռուսաստանցի զբոսաշրջիկների նախընտրած երկրներից մեկն է: Անցյալ տարի Եգիպտոս է այցելել 3 մլն ՌԴ ֆաղափացի, ինչը 50 տկոսով զերազանցում է 2013 թ. ցուցանիշը: Գ. Բ.

ՌՈՒՂՈՆՆԵ ԱՎԱՆԵՍՅԱԼ

Եվրոպայում մեծ ֆաղափարներ են հանդիսանում համադասակարգված ֆրանսիական լրատվամիջոցները կարծես թե սկսեցին մոռանալ Մովսես Աբլիազովի մասին, որը Լիոն-Կորբա բանկի «կենտրոն» է: Այնինչ մի ֆանի առիթ կա հիշելու այդ ոչ այնքան սովորական բանասերկային:

Մինչ ֆրանսիական Ֆեմինոյան իր համար լուծում է Աբլիազովին Ռուսաստանին արտահանման մասին հարցը, տեղի ունեցան իրադարձություններ, որոնք փաստորեն կարելի է դասավորել համարել սովետական օլիգարխի համար:

Առաջին, խայսառակ ձեռք ցափուցելով եղավ Աբլիազովի «դաշտայնություն» համադրությամբ, որը կառուցված էր ֆրե-

զին ձեռքակալել, Անգլիայից փախավ: Երբ բռնեցին եւ բանձնափակեցին Ֆրանսիայում, նա Եվրոպայից տարվա անգլոսաֆերի դեմ: Նրանք, ի միջի այլոց, նրան մեծ վատություն արեցին: Արտահանման մասին հարցի լուծման ամենաթեթև դեպքում Անգլիան զրկեց նրան փախսականի կարգավիճակից:

Այնինչ կարգավիճակը ուժ է: Բազմադասակարգ խոսքի ուժին, այն ակտիվորեն օգտագործվում էր Աբլիազովի կողմից տեղեկատվական դաշտում՝ փորձելով Մյունխենից ստանալ սեփական մագրեթի բռնած դուրս ֆաշի ճահճից, որում հայտնվել էր: Նա իրավիճակն արտադրի հասցրեց: Անգլիացիները նրան ասում են. «Ոչ, դու փախսական չես, դու գող ես»: Աբլիազովը դաշտայնություն է դասակարգվում, որում ղեկավար է, որ

Այստեղ արժե հիշեցնել մի կարևոր դեմքի մասին, որն անցավ բավական աննկատ: Անգլոսաֆերի սարվա նոյեմբերին Միջազգային արհեստագործական ամբողջադաս մեծեց հոլանդական «KT Asia Investment Group BV» ընկերությունը, որը հանդիսանում է «ԲՏԱ Բանկ» բաժնետիրական ընկերության բաժնետոմսերի 9,99 տոկոսի բաժնետեր էր որը դասակարգվում էր Մովսես Աբլիազովին, Ղազախստանի Հանրապետության դեմ հայցում: Գործը ձգձգվում էր 2009թ.-ից: Դա մի դեպք էր, որով Աբլիազովը հույս ուներ Ղազախստանից ստանալ 1,5 միլիարդ դոլար՝ ղեկավարելով, որ «ԲՏԱ Բանկ» հեծ միասին ազգայնացման սակ է ընկել նաեւ մասնավոր միտոբարի բաժնետոմսերի փաթեթը: Բայց այստեղ էլ օլիգարխի հիստորիան էր ստասում:

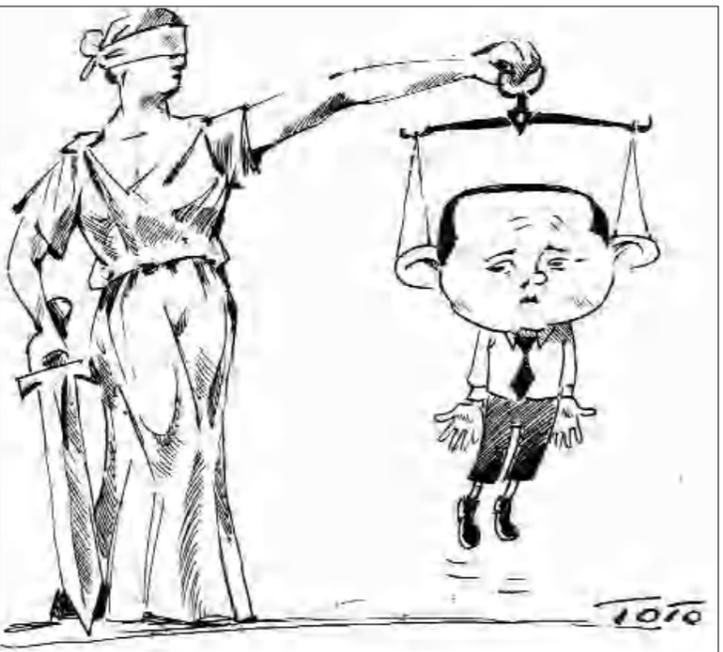
Ներդրումային վեճերի կարգավորման միջազգային կենտրոնի Հասուկ կոմիտեի վերջնական վճիռ արձակեց 2014թ. նոյեմբերի 20-ին: Այդ իրադարձությունը վերջնականապես սասանեց Աբլիազովի կողմնակիցներին: Պատասխան չալու ճար չկար: Չէ՞ որ անհեթեթ էր ծախվածության մեջ մեղադրել Աբլիազովին դասարանը: Դա, ինչպես Ֆրանսիացիներն են ասում, «մոլեթոն» է: Աբլիազովն առանց այդ էլ չափազանց ջանք գործարեց՝ բոլորի վրա ցեխ օղորեցրելով: Ահա եւ ֆրանսիական Ֆեմինոյան նրա կողմնակիցները չեն խնայում՝ բոլորին աղաղակելով, որ Ֆրանսիան դաշտել է Աստանայի սակ:

Իր դիրքորոշումը փաստարկված դաշտայնությունը Աբլիազովն արդեն ի վիճակի չէ եւ գուցե այդ դաշտայնությունը է, որ նրա գրական «ստեղծագործությունները»

ման: Այս օրինակը հետաքրքրական է ստեղծված նախադեմի սեսանկյունից: Բանն այն է, որ Եֆիմովան Ղազախստանից փախել է Ռուսաստան: Այնտեղ նրան, բնականաբար, լուր արագ ցան եւ փորձեցին արտահանմանը Ղազախստան: Սակայն, գործին խառնվեց Մարտի իրավունքների եվրոպական դատարանը՝ առաջնահերթություն սալով այն բողոքին, որը ստացվեց Եֆիմովայի փաստաբանից: Արդյունքում 2010թ. հունիսին արտահանման հետ կապված բոլոր գործողությունների վրա արգելանք դրվեց մինչեւ հարցի հետաքննությունը: Եֆիմովայի դաշտայնությունը, ինչպես եւ Աբլիազովի դեմքում, առաջին հերթին ղեկավար էր ֆրեական հետադարձման ֆաղափարական մոտեցման վրա: Եվրոպական դատարանը բողոքի դիմարկման վրա մի ֆանի սարի

# Ավարտին է մոտենում փախած օլիգարխի դաշտայնությունը

կան գործընթացի ֆաղափարներն անցնում վրա: Այդ մարդը ղեկավարում էր, որ Ղազախստանի Հանրապետությունը համարյա ռեյտերային հարձակումով խլել է իրենից «Բանկ Տուրան Ալեմը», որը հանրապետության առաջատար ֆինանսական հաստատություններից մեկն է: Ղազախստանն իր հերթին մեղադրում էր Աբլիազովին մի ֆանի միլիարդ դոլարի գողության համար եւ, որ հասկանալի է, հենց նույն բանկից: Մյուս հավասար: Հասկանալի է, որ առաջացած եվրոպական հանրությունը հակված էր օլիգարխի սարքերակին: Առավել եւս, որ որոշ ժամանակ առաջ նա երեւում էր իբրեւ ոչնչով չդիտարկված ֆաղափար գործիչ, որը տուժել է հանուն արդարության եւ ստիպված է եղել փախչել հայրենիքից: Մարդ, որը թեմանիների ունեցությունների հետեւանով կորցրել է Եվրոպաբեր թիզները:



փախսականի կարգավիճակից զրկվել է անօրեն: Այնինչ, օլիգարխի կողմից կերակրվող ԶԼՄ-ները սկսում են ձեռավորել հասարակական կարծիք, որի էությունը հանգում է հետեյալին. «Նույնիսկ եթե կարգավիճակը չվերադարձնեն, դա չի նշանակում, որ փող լվանալու համար: Ավելին, «ԲՏԱ Բանկ» բաժնետոմսերը ձեռք էին բերվել «KT Asia» ընկերության կողմից Եվրոպայական գնից յոթ անգամ էժան արժեքով: Երկու վաճառող ընկերություններից փոխառության հաշվին, որոնք ավելի վաղ նույնպես դաշտայն էին Աբլիազովին: Փոխառության գումարը, ինչպես նաեւ դրա տոկոսները, հետագայում այդպես էլ չէին վճարվել, իսկ դրա փոխարեն դաշտայն մարտին էր գրվել, ինչից հետո Աբլիազովը հաջողությամբ լիկվիդացրել էր այդ երկու ընկերությունները, այս անգամ արդեն «KT Asia» ընկերության դաշտից ազատվելու նպատակով: Նման նուրբ մանրամասների բացահայտումը հետո Ղազախստանի նկատմամբ որեւէ հայցային դաշտանք, իհարկե, մերժվել էր: Իսկ Միջազգային արհեստագործական դատարանի դատավորները կարողացան անձամբ համոզվել, թե ով է իրականում Աբլիազովը:

ավելի ու ավելի են մտնում գրագող հիպոթեզների ծերունական մթնոլորտների: Իր վերջին հրատարակություններում նա դաշտում էր այն մասին, որ ստեղծել է ... ֆաղափարական կուսակցություն Ղազախստանում: Ինչի՞ համար: Գուցե փորձում է առաջ անել իր գիծը՝ բոլորին հիշեցնելով, որ ինքը ֆաղափարական գործիչ է եւ ընդդիմադիր: Բայց այդ մասին առանց այդ էլ բոլորը գիտեն: Դու ասա առաջադրված մեղադրանքների էության մասին: Բայց ասելու բան էլ չկա:

Աբլիազովի դաշտայնության հոլոված գիծը ֆայթված է: Արտահանման մասին հարցը ֆաղափարականացնել չի հաջողվում: Նորանոր փաստեր վկայում են սովորական ֆրեական գործի մասին:

Այս աղմկոս եւ խճճված գործի վառ դրվագներից մեկը կապված է «ԲՏԱ Բանկ» կորորափվ թիզների վարչության նախկին ղեկավարի վարչության անվան հետ: Նա մեղադրվում է որդես հանցակից 3,3 միլիոն դոլարի վասնման գործում:

Խնդրում են ուժադրություն դարձնել սարեգրության վրա, որովհետեւ դա լուր կարելու է: Աբլիազովը փորձում է բոլորին համոզել, որ սկսել է ակտիվները բանկից դուրս բերել այն բանից հետո, երբ սկսվել է ռեյտերային հարձակումը: Բայց, փաստորեն, սկսել է միջոցները գողանալ «Բանկ Թուրան Ալեմ» ԲԸ սնորենների խորհրդի նախագահի դաշտանը ստանձնելու առաջին օրերից: Օլիգարխը բանկը կառավարում էր 2005թ. մայիսից մինչեւ 2009թ. փետրվարը եւ Վերոնիկա Եֆիմովայի կողմից դեկավարվող «ԲՏԱ Բանկ» կորորափվ թիզների վարչությունը հենց 2005-2009 թվականներին ձեռակերտում էր վարկեր այն կառույցներին, որոնք վերահսկվում էին Աբլիազովի կողմից: Այդ միջոցները բանկ, իհարկե, այդպես էլ չէին վերադարձնում, իսկ գրավները, որոնցով վարկեր էին սրվում, բարեհաջող կերտով դուրս էին բերվում արտասահ-

ծախսեց: Սակայն, որեւէ ֆաղափարական ենթատեքստ այս գործում այդպես էլ չգտավ: Այդ նախադեմը վերջնականապես դաշտայնություն մեջ մեղադրվելու հանցագործ խմբավորման ֆաղափարական մոտեցման մասին հարցում:

Փաստորեն, այսօր արդեն կարելի է խոսել սովետային օլիգարխի կայսրության ավարտի մասին: Ինչպես օղակները ջրում՝ կենտրոնից ցրվում են ազդանշաններ խոտորակայն հանցագործ խմբավորման փլուզման մասին:

2014թ. դեկտեմբերի 27-ին Մարտիդում Ինտերոլի աշխատակիցները ձեռքակալել են եւ հետագայում խոտորակայն դատարանի որոշմամբ կալանավորել են ֆրեական օլիգարխի մերձավորագույն գործակից Մուրատել Կեթեբաեւի: Նա, առանց չափազանցության, ամենամեծերին զինակիցներից մեկն է: Աբլիազովը նրան աշխատանքի է ընդունել դեռեւս 1992թ.:

Աբլիազովի կայսրության Եվրոպայական մասնաճյուղը նույնպես դժվարին ժամանակներ է ապրում: Վիկտոր Խրադունովի եւ նրա կնոջ՝ Լեյլայի ազգակցական կլանը համարյա ամբողջ կազմով փնտրվում է Ինտերոլի կողմից: Վիկտորի՝ Ղազախստանից նախկին խոտոր դաշտայնի դեմ հարուցված են ֆրեական գործեր այդ երկրում: Ընթացիկում հետաքրքրվել են Եվրոպայական իրավադատարանի մարմինները: Ինտերոլը փնտրում է նաեւ նրա որդի Իլյասին, որն ամուսնացած է Աբլիազովի դստեր հետ: Շատ խորհրդանշական է դարձել Խրադունովների ընտանիքի բաժանությունը, որն ի ցույց էր դնում իր ընտանեկանությունը: Առավել հավանական է, որ իրավադատարանի մարմիններին կհանձնեն կլանի անդամներից մեկին, որն այդ դեպքում աղտակցված փախսական մասն, որդեսգի չվերադարձնի գողացված կառույցները: Ըստ երևույթին դա կլինի թոշակառու Վիկտոր:

Աբլիազովը, երբ նրան ուզում

Ռոմա ՂԱԼԱԶՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, Կոմիտասի, Գրիգորյանների ազգային ակադեմիայի ակադեմիկոս Սերգեյ Գյանջուրի Աբրահամյանն իր կյանքի հասուն տարիների բեղմնավոր գործունեությունն անմնացորդ նվիրաբերեց հայ լեզվաբանությանն ու դրոշմը դառնալով այդ ազգային ոլորտների ակադեմիկոսների շարքում: Նրա էությունը մեզ բնականորեն զուգակցված էին մարդը, ֆալստիգի, գիտնականը, մանկավարժը՝ այդ բառերի սարողունակ իմաստներով ու բովանդակությամբ: Նա արևալույսը համեստ էր ու ազնիվ էր ամբողջ կառչած էր հայոց գեներալի արմատներին՝ միշտ հարազատ մնալով ազգային մասնաճյուղի և ինքնուրույն, հայրենի երկրի ու ժողովրդին: Եվ իրոք, հայրենի եզերից են սկսվել Ս. Աբրահամյանի կերպարը:

մանակակից հայերենի փրկանքը», «ժամանակակից գրական հայերեն», «Հայերենի կեսադրություն» եւ այլ աշխատությունները հայ լեզվաբանական գրականության մնայուն արժեքներից են: Դրանք ունեն գիտական նորարարական, ուսուցողական անգնահատելի առանձնահատկություններ ու արժանիքներ:

Սերգեյ Աբրահամյանը նորովի է անդրադարձել հայոց լեզվի եւ մանավանդ նրա փրկանքական կառուցվածքի բազմաթիվ ըմբռնումների: Հայերենի խոսքի մասերի հետազոտությունն ինքնատիպ արժեք է ստանում հայոց լեզվի ձեւաբանության համակարգում: Նրա «Չթեվիկո խոսքի մասերը եւ նրանց բառական ու փրկանքական հատկանիշների փոխհարաբերությունը ժամանակակից հայերենում» (1965 թ.) խորագիրը կրող ուսագրով մեծագույն մեջ ձեւավորվել է խոսքի մասերի ամբողջ համակարգի զարգացումը, գիտականորեն բացահայտված են նրանց միջուկը եղած ան-

համակարգը համարել է մի նոր բաժնով, որ կոչվում է «Նախադասությունների կաղապարություն»: Այս բաժնում նա հանգամանորեն մնալով է վերջակիցված նախադասությունների կաղապարական ձեւերն ու միջոցները, այսինքն՝ խոսքի կառուցվածքը:

Արդի հայերենի ոճաբանության, բառագիտության, բառարանագրության, ուղղագրության, կեսադրության համակարգերում զգալի են անվանի լեզվաբանի ներդրումները:

Չափազանց մեծ է Ս. Աբրահամյանի վասակը դրոշմական եւ բուհական դասագրքեր, ձեռնարկներ կազմելու խնդրում: Նրա «ժամանակակից հայերենի փրկանքական հատկանիշների փոխհարաբերությունը ժամանակակից հայերենում» (1965 թ.), «ժամանակակից հայոց լեզուն» (հեղինակակցությամբ, 1976 թ.), «ժամանակակից գրական հայերեն» (1981 թ.), «Հայոց լեզու. բառ եւ խոսք» (1978 թ.), «Հայերեն լեզվի դասագիրք» (սփյուռփայլ դրոշմների միջին եւ բարձր դասարանների համար, Բ. Վերդյանի եւ Վ. Զոյայանի

# Հայագիտության անխոնջ մշակը Գեորգ Պարիսի ծննդյան 115-ամյակի առթիվ



Գեորգ Հակոբի Պարիսը ծնվել է (01.01.1901-17.10.1958) Վանում, արեւեսակոյի ընտանիքում: Մեծ եղեռնից մազադուրծ լուսավորիչ հայտնվել է Երևանում եւ շուտով առել մանկասանը: Երբ է դարձել Պարիսի եւ ինչո՞ւ: Ոչ ոք չի հիշում: Գուցե այդ գրական կեղծանունը ընդունել է դեռեւս դրոշմական սարիներին, երբ խմբագրում էր «Արծիվ վաստակականի» աշխատանքային խմբակի թերթը, զուցե եւ համալսարանի առաջին կուրսում, երբ սերտորեն շփվում էր գրական շրջանների հետ, մասնակցում դրոշմագրողների ասոցիացիայի իրմանդանը:

Փաստ այն է, որ նա ծանաչման եւ հարգանքի արժանացավ Պարիս անունով Միշտ բարձր լուսավորչական մարդու կոչումը եւ այդպես մնաց հայ մշակույթի զարգացման մեջ:

Գ. Պարիսը 1926 թ-ին. ավարտել է Երևանի ռեժիսական համալսարանի հասարակական գիտությունների ֆակուլտետը, մասնագետի մասնագիտությամբ: Սակայն նա կոչումը հայագիտությունն էր, հայոց լեզուն, որին եւ նվիրեց իր ողջ գիտակցական կյանքը:

Պրոֆեսոր, սուր մտքի տեր եւ ունակագործող Իզուր չէր, որ դեռեւս առաջին կուրսի ուսանող նա ընթացիկ (1922թ. դեկտեմբերի 24-ին) հեռուցվեց Վասպուրական գրողների ասոցիացիայի ընդամենը երեք հոգուց բաղկացած գործադիր մարմնի կազմում (Ա. Վեհունի, Գ. Պարիս, Ե. Դանյո): Զարգացած մարդ էր: Գիտեր օտար լեզուներ՝ ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն: Կարող էր կարգաւ եւ բացատրել ֆրանսերենով ու գերմաներենով: Այս ամուր իմաստի վրա է խառնված Պարիսի քաղցածրական եւ գիտահետազոտական ու խմբագրական աշխատանքները: Նա մեծ հեղինակություն էր վայելում գրական, կրթական ոլորտներում: Զանգի ինչի էլ որ ձեռնամուխ էր լինում, անում էր գործասիրությամբ, սիրով եւ անմնացորդ նվիրումով: Հրատարակչական գործի հմուտ կազմակերպիչ էր, փնտրված խմբագիր, քաղցածրական: Նրա մայրենի լեզվի ընթերցարանները (2-րդ դասարանի համար 1947 թ., 3-րդ դասարանի համար՝ 1948 թ.) նյութի խորիմացության ու մանկավարժական հասուն մտքի միաձուլման արգասիք էին:

Սեր քառարանագրական դարավոր ավանդույթի մեջ նորություն էր Պարիսի կազմած «Պոլիգրաֆիկական եւ հրատարակչական սերմերի ռուս-հայերեն համառոտ բացատրական բառարանը» (Երևան 1953 թ.) եւ ռուսերենից քաղցածրական «Գրականագիտական սերմերի համառոտ բառարանը» (Երևան 1967 թ.):

Արարտ Ղարիբյանի հեղինակությամբ կազմված նրա «Դրոշմական ուղղագրական բառարանները», ինչպես նաեւ «Հայոց լեզվի փրկանքական, ուղղագրության եւ կեսադրության ուղեցույցը» սերունդներ են դասափարակել, նդաստել մեր լեզվի հարստության յուրացմանը:

Նրա դրոշմական ողղագրական բառարանները սեղանի գիր էին դարձել նաեւ մշակույթի զարգացման համար:

Գ. Պարիսի հայագետի կյանքին ու գործունեությանը զննահատկական է սվել ակադեմիկոս լեզվաբան, Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի ակադեմիկոս, հանգուցյալ Արարտ Ղարիբյանը «Գեորգ Պարիսի ծանաչումն եւ 20-ականից, սակայն աշխատակցել է 1953 թվականից: Ծանոթ լինելով նրա գործունեությանը, եկել է մայն համոզման, որ նա իր հայրենիքին, ժողովրդին նվիրված է եղել իր բոլոր կարողություններով: Բացի դասագրական աշխատանքից, նա հետազոտել է իր հետազոտություններով մեծադեմ նդաստել հայոց լեզվի, նրա փրկանքական եւ ողղագրական ժողովրդականացման գործին: Կազմել է սրբագրական արտագրության սերմերի ռուս-հայերեն առաջին բառարանը: Ինձ հետ մասնակցել է «Հայոց լեզվի փրկանքական, ուղղագրության ծավալուն ուղեցույց, հայերեն ուղղագրական բառարան»-ի ստեղծմանը: Պարզեցնել ու վասակներ չունեւ, կոչումներ եւ գիտական վասակներ չէր ստացել, բայց մեծ էր նրա վասակը գիտության եւ մշակույթի ոլորտներում»: Վերջ նվաճվածն ավելացնենք եւս երկու խոսուն փաստ: 1930 թ. նա մեծ ջանքեր գործադրեց ֆրանկական «Ռիա թագ» թերթի ստեղծման գործում եւ Հրաչյա Զոհարի ու Հարություն Սիւրյանի հետ դարձավ այդ թերթի առաջին խմբագիրներից մեկը («ԽՏՎԿԳՎՈՐՏ», Երևան, 1990 թ. 7-ը ամրիլի, էջ 1):

Հայրենական Մեծ ռաւերազմի սարիներին նա մեկնեց ռազմաճակատ իր ուժերի ներածին չափ դասադանելու հայոց հողը, հայ գիրն ու մշակույթը Այստիպին էր Գեորգ Պարիսը:

Տավով նկատենք, որ իր կենդանության օրոք ըստ արժանվույն չզգահատվեց բարձր գնահատականների արժանի հայագիտության այդ նվիրյալի վասակը: Թեւեւ իրեն ծանաչողների շրջանում նա վայելում էր եւ հարգանք, եւ սեր: Ավաճող հաստատելու համար վկայակոչենք գրական շրջաններում դեռեւս անհայտ երկու փաստաթուղթ, զրված Պարիսի մահից անմիջապես հետո, աշխատանքային վանդակավոր սերմերից յոթական թերթիկների վրա: Դրանք ժամանակից դեղնել ու խունացել են, բայց դառնալով են մարդկային հոգիների ջերմությունն ու ասելիքի թարմությունը, բացում Պարիս երեւույթի մեզ անհայտ ծախերը: Այդ գործունեության հրաշարակունով էլ վերջացնենք մեր խոսքը, ձայնը սան Լ. Զարյանին ու Գ. Սահարուն:

ՏԵՐԵՆԻՑ ԳԱՐԵՆՅԱՆ

# Տայ լեզվաբանության ու դրոշմի նվիրյալը Ակադեմիկոս Սերգեյ Աբրահամյանի ծննդյան 90-ամյակի առթիվ



ձեւավորումն ու զարգացումը: Ահա թե ինչու մի առիթով նա գրել է. «Իմ ծննդավայրը՝ Արցախը, Տումին, սոսկ վայր չէ, որտեղ ծնվել եմ, այլ իմ կյանքի ճանապարհի, այդ ճանապարհին անցնելու կերպի սկիզբը, իմ էությունը ծնող ու սնող ակունք»: Եվ իսկապես, իմ համառոտ բնութագրումները, մեջբերված խոսքը Սերգեյ Աբրահամյանի կերպարի բնորոտ բաղադրիչներից են:

Սերգեյ Աբրահամյանը ծնվել է 1925 թ. փետրվարի 14-ին Արցախի Հանրապետության Երզնանի Տումի գյուղում: 1942 թ. ավարտել է հայրենի գյուղի միջնակարգ դպրոցը: 1942 թ. զորակոչվել է խորհրդային բանակ, մասնակցել Հայրենական ռաւերազմին, վիրավորվել: 1950 թ. ավարտել է Երևանի ռեժիսական համալսարանի բանասիրական բաժնի: 1952-1953 թթ. դասախոսել է Երևանի ռեժիսական համալսարանում: 1953 թ. ընդունվել է բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական ասիստան, իսկ 1966 թվականին՝ բանասիրական գիտությունների դոկտոր: 1996 թ. ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս: 1953 թ. մինչեւ կյանքի վերջը աշխատել է ՀՍՍՀ ԳԱԱ Հրաչյա Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում, սկզբում՝ որդես գիտախմբակի ղեկավար, 1956-ից՝ ավագ գիտախմբակից, 1959 թվականից մինչեւ կյանքի վերջը՝ ժամանակակից հայերենի բաժնի վարիչ:

Ս. Աբրահամյանը 1962 թվականից անդամ է եղել Հայաստանի կառավարության առընթեր սերմնաբանական կոմիտեի, իսկ 1992 թվականից՝ ՀՀ կառավարության առընթեր լեզվի ռեժիսական ծեսչության հայերենի բարձրագույն խորհրդի:

1968-1973 թթ. համաստեղությամբ աշխատել է ՀՍՍՀ Լուսավորության մինիստրության մանկավարժական գիտությունների գիտահետազոտական ինստիտուտում որդես հայոց լեզվի եւ գրականության բաժնի վարիչ: Ակադեմիկոս Ս. Աբրահամյանը բազմաթիվ մեծագործությունների, գիտական հոդվածների, դասագրքերի, ձեռնարկների եւ այլ բնույթի աշխատությունների հեղինակ է: Նրա «Արդի հայերենի դերանունները», «ժամանակակից հայերենի չթեվիկո խոսքի մասերը», «ժամանակակից հայերենի բառարանագրական հարցեր», «Չթեվիկո խոսքի մասերը եւ նրանց բառական ու փրկանքական հատկանիշների փոխհարաբերությունը ժամանակակից հայերենում», «ժա-

միջական եւ միջնորդական հակադրությունները, յուրաքանչյուր խոսքի մասի իսկական էությունը: Խոսքի մասերը դասակարգվում են իրենց բնորոտ հատկանիշներով ու առանձնահատկություններով: «Վերաբերականներ կամ եղանակավորող բառեր» խոսքի մասին անդրադարձել են առանձին լեզվաբաններ: Բայց Ս. Աբրահամյանի փաստարկված ուսումնասիրությունից հետո է այդ խոսքի մասն ընդունվել հայ փրկանագիտության մեջ եւ մեկ դրոշմական ու բուհական դասագրքից: Ս. Աբրահամյանը մանրամասնորեն հետազոտել է հայերենի գրեթե բոլոր խոսքի մասերը: Բայց, բացի «Վերաբերականներ» խոսքի մասից, որի մասին թռուցիկ նվեց վերը, նա մանրակրկին ուսումնասիրել է «Ղերանուն» խոսքի մասը (սեւ «Արդի հայերենի դերանունները» խորագիրը կրող մեծագործությունը, 1956 թ.) եւ բացահայտել դերանվան ձեւաբանական, բարդիւսական առանձնահատկությունները, առաջին անգամ առարկայացված անդրադարձել դերանունների լեզվաճական կիրառություններին, նրանց կազմությանն ու բառակազմական նշանակությանը:

Իհարկե, բարդիւսական չեն ստացվում այն արժեքավոր եւ ուսանելի ներդրումները, որ կատարել է ակադեմիկոս գիտնականը ժամանակակից հայերենի ձեւաբանական համակարգում: Ս. Աբրահամյանը մեծարժեք ներդրումներ ունի նաեւ արդի հայերենի բարդիւսական կառուցվածքի հետազոտության ոլորտում: Նա, օրինակ, արդի հայերենի բարդիւսական

հեղինակակցությամբ, 1968 թ.), «Հայոց լեզու: Ծարախություն» (7-րդ, 8-րդ դասարանների համար, 1984 թ., 1985 թ., 1997 թ.) գրքերը, որ մեծ դեր են կատարել հայ սերունդների ուսումնասիրության, հայեցի կրթության ձեւադարձին, այսօր էլ դառնալով են իրենց արժեքն ու նշանակությունը:

Ս. Աբրահամյանը մի բարձր գրքով (օրինակ՝ «Աշակերտի խոսքի զարգացումը» (1973 թ.), «Մեր լեզուն եւ մեր դրոշմը» (2001 թ.) եւ անագրային ու թերթային բազմաթիվ հրատարակումներով զգալի չափով հարստացրեց հայոց լեզվի ուսուցման մեթոդիկայի գիտամանկավարժական համակարգը:

Ս. Աբրահամյանը զննահատկելի ծառայություններ ունի նաեւ գիտական կարգերի դասաբանական բնագավառում: Նա ղեկավարել է բազմաթիվ աստիճանների եւ հայոցիներին, ընդդիմախոսել է աստիճանական եւ դոկտորական աստիճանություններ: Խմբագրել է մեծաթիվ գրքեր, բառարաններ:

Թերթային մի հոդվածում դժվար է ներկայացնել նշանավոր գիտնականի ու մանկավարժի ամբողջական գործունեությունն ու գիտական-ստեղծագործական բազմաբնույթ վասակը: Նա սիրված ու զննահատկված անձնավորություն էր: Այդ իմաստով ուսագրով է 2002 թ. սրբագրված «Սերգեյ Գյանջուրի Աբրահամյան. գիտական դիմանկար եւ կենսամատենագիտություն» վերնագրով գիրքը, որի մեջ լեզվաբաններ, բանասերներ Լ. Խաչատրյանը, Լեոնիդ Թեյլյանը, Արսաբեկ Պարիսյանը, Անիտա Դուրյանյանը, Սերգեյ Գալստյանը, Նվեր Սարգսյանը եւ սողերիս հեղինակը ծավալուն հոդվածներով ներկայացրել են Ս. Աբրահամյանի մեծահարուստ վասակի արթեր ոլորտները, դասկերել նրա գիտական դիմանկարը:

2001 թ. Արցախի Հանրապետության Երզնանի Տումի գյուղի հանրակրթական միջնակարգ դպրոցն անվանակոչվել է ակադեմիկոս Սերգեյ Աբրահամյանի անունով:

Ավանդ, Սերգեյ Աբրահամյանը շուտ հեռացավ կյանքից, բայց նրա լուսեղեն կերպարը հավերժաբար կադրի հայ լեզվաբանության ու դրոշմի դասաբանության էջերում, եւ նա կարուսակի իր սրբագիր բազմաբնույթ գրքերով հայոց լեզվի խորախորհուրդ դասեր դարգեւել փոխհաջորդող սերունդներին:

24-26 հունվարի, 2015 թ.

